

KAPITEL I

KONJUNKTURVURDERING

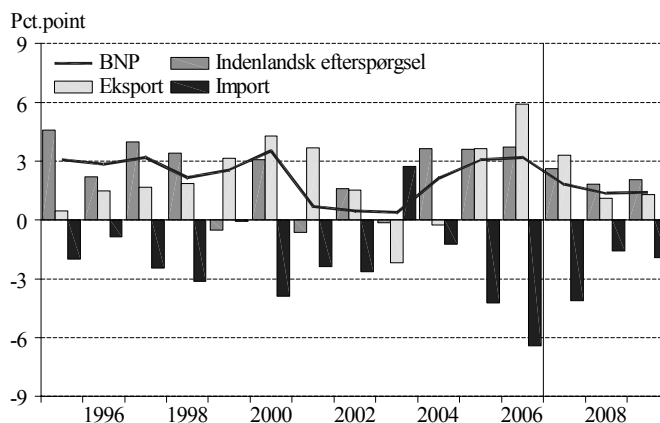
I.1 Indledning

Væksten har toppet Væksten i BNP i Danmark var over 3 pct. i 2005 og 2006, jf. figur I.1. Den høje vækst var trukket af både indenlandsk og udenlandsk efterspørgsel. I anden halvdel af 2006 faldt væksten i den indenlandske efterspørgsel, idet især stigningen i det private forbrug aftog.

Væksten vil følge produktiviteten i 2008 og 2009 Ledigheden er det seneste år faldet med ca. 40.000 personer, og beskæftigelsen er steget med ca. 50.000 personer. Den høje efterspørgsel er blevet tilfredsstillet af stigende indenlandsk produktion, men er også i vidt omfang tilfredsstillet af en markant stigning i importen, som er steget med godt 10 pct. i 2005 og knap 15 pct. i 2006. De kommende år forventes en mere afdæmpet konjunkturudvikling med en vækst på omkring 1½ pct. om året. Muligheden for at øge produktionen vil blive begrænset af, at dansk økonomi befinder sig nær kapacitetsgrænsen, og at den demografiske udvikling i arbejdsstyrken er negativ. Produktionen ventes derfor kun at stige i takt med udviklingen i produktiviteten i de kommende år. En eventuel stigning i efterspørgslen, der overstiger stigningen i dansk produktion, vil slå ud i øget import. Muligheden for at øge produktionen ved øget beskæftigelse, der enten kan komme i stand ved en lavere ledighed eller et øget arbejdsudbud, vurderes at være begrænset uden nye tiltag i arbejdsmarkeds- og skattepolitikken eller en øget tilgang af udenlandsk arbejdskraft.

Kapitlet er færdigredigeret den 14. maj 2007.

Figur I.1 Bidrag til BNP-vækst

Anm.: Overgang til prognoseperiode er markeret med lodret streg.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Hovedtræk i konjunkturvurderingen

Væksten i efterspørgslen normaliseres

Den høje vækst i BNP de seneste to år har været trukket af både en høj indenlandsk og udenlandsk efterspørgsel. I de kommende år ventes væksten i både den indenlandske og udenlandske efterspørgsel gradvis at aftage. Væksten i den samlede efterspørgsel ventes at falde fra godt 6 pct. i 2006 til godt 2½ pct. i 2009, jf. tabel I.1.

Aftagende vækst i dansk eksport

Væksten på de danske eksportmarkeder har været høj i de senere år – især i Sverige og Tyskland, der er Danmarks vigtigste aftagerlande. I de kommende år ventes eksportvæksten at aftage i takt med, at væksten på eksportmarkederne normaliseres.

Afdæmpning i forbrugsvæksten, men udsigt til fornyet fremgang

Væksten i det private forbrug var meget kraftig i 2005 og første halvår af 2006, men aftog betragteligt i andet halvår. En række indikatorer tyder på, at den lavere vækst i det private forbrug er fortsat ind i 2007. Forbrugertilliden er således faldet, men fra et højt niveau, og væksten i detailomsætningen har været forholdsvis begrænset. I positiv retning trækker imidlertid, at de private formuer er meget høje. I de kommende år ventes forbruget at stige med om-

kring 2½ pct. om året, hvilket er lidt mere end væksten i de disponible indkomster.

Mere behersket udvikling i boligpriserne

Huspriserne steg kraftigt frem til midten af 2006, men er derefter stagneret. De seneste tal for udviklingen i kontantpriserne for enfamiliehuse viser meget beskedne stigningstakter. Det nuværende høje prisniveau og forventninger om en lille rentestigning trækker i retning af, at stigningstakterne vil være begrænsede i de kommende år. Tilsvarende vil et stort og voksende antal huse til salg lægge en dæmper på prisstigningerne, og det kan ikke afvises, at der kommer nominelle fald i huspriserne. Det vurderes imidlertid, at en afdæmpning i stigningstakten er mere sandsynlig, og det antages derfor, at huspriserne vil følge forbrugerpriserne de kommende år.

Høj aktivitet i byggeriet

Der har været en kraftig vækst i byggeriet, og især boligbyggeriet er steget markant, hvilket har øget beskæftigelsen i byggeriet på trods af meget lav ledighed i branchen. Den kraftige vækst har bl.a. været mulig, fordi udenlandsk arbejdskraft har kunnet opfylde en del af den store efterspørgsel efter arbejdskraft. Boliginvesteringerne forventes i de kommende år at forblive på et højt niveau, men stigningen vil dog blive mere afdæmpet.

Beskæftigelsen er toppet

Beskæftigelsen steg sammenlagt med mere end 70.000 personer i 2005 og 2006 og ventes at stige med yderligere ca. 30.000 personer fra 2006 til 2007, hvilket bringer beskæftigelsen op på et historisk højt niveau. Den demografiske udvikling vil dog i de kommende år lægge et nedadgående pres på beskæftigelsen.

Ledigheden har nået bunden

Ledigheden er faldet med over 70.000 personer siden begyndelsen af 2004, og arbejdsløsheden nåede med udgangen af 2006 ned på knap 110.000 personer. Dette vurderes at være ca. 35.000 personer under det strukturelle niveau. Det forventes, at ledigheden vil forblive i omegnen af dette niveau i de nærmeste år, da efterspørgslen også i de kommende år vil ligge på et relativt højt niveau. Det antages dog, at der vil være en tendens til en svagt voksende ledighed, idet efterspørgselspresset ikke ventes at blive helt så stort som i de seneste par år.

Tabel I.1 Hovedtal i konjunkturvurderingen

	Årets	Mængdestigning				
	priser					
	2006	2005	2006	2007	2008	2009
	Mia. kr.	----- Pct. -----				
Privat forbrug	796	4,2	3,4	1,8	2,4	2,5
Offentligt forbrug	418	1,1	1,2	1,5	1,1	1,1
Offentlige investeringer	30	3,0	6,6	-4,0	2,0	2,0
Boliginvesteringer	105	16,7	8,1	7,1	1,9	2,6
Erhvervsinvesteringer	230	7,7	13,4	5,3	3,1	3,3
Lagerændringer	10	-0,1	0,4	0,0	0,1	0,0
Indenlandsk efterspørgsel i alt	1.590	4,3	4,9	2,4	2,1	2,2
Eksport i alt	849	7,3	9,6	6,3	3,7	3,4
Vareeksport	539	5,1	5,7	4,7	3,6	3,4
heraf industrivarer	356	7,4	6,8	6,1	5,4	5,5
Tjenesteeksport	311	11,8	17,0	9,1	3,9	3,3
Efterspørgsel i alt	2.439	5,3	6,5	3,7	2,6	2,7
Import i alt	802	10,8	14,0	7,8	5,2	5,0
Vareimport	531	8,1	12,9	7,6	5,6	6,1
heraf industrivarer	426	7,9	15,3	7,8	5,9	6,3
Tjenesteimport	270	16,6	16,1	8,1	4,4	3,0
Bruttonationalprodukt	1.638	3,1	3,2	1,8	1,4	1,4
Bruttoværditilvækst	1.386	2,6	3,2	1,7	1,3	1,3
heraf private byerhverv	830	4,0	4,3	1,7	1,6	1,8

Tabel I.1 Hovedtal i konjunkturvurderingen, fortsat

	2005	2006	2007	2008	2009
	----- Pct. -----				
Forbrugerpriser	2,2	2,1	2,0	2,0	2,2
Eksportpriser	5,8	2,3	0,7	1,3	1,4
Importpriser	3,8	2,9	0,3	1,0	1,2
Timelønomkostninger	2,7	3,1	4,3	4,5	4,5
Kontantpris på boliger	17,4	21,1	3,8	2,0	2,0
	----- Ændring i 1.000 pers. -----				
Arbejdsstyrke	0	19	17	-1	-2
Privat beskæftigelse	22	53	34	-6	-6
Offentlig beskæftigelse	-3	-2	1	1	1
	----- 1.000 personer -----				
Ledighed	157	124	106	110	114
	----- Mia. kr. -----				
Betalingsbalance	59	39	30	23	10
Offentlig saldo	72	69	66	59	56
Tilgodehavende i udlandet	20	-34	-5	17	26
Offentlig bruttogæld	563	494	429	371	315
	----- Pct. -----				
Realvækst i aftagerlande	2,5	3,6	2,9	2,7	2,6
Vækst i udlandets timelønomkostninger	2,5	2,4	2,8	2,9	2,8
Ændring i den effektive kronekurs	-0,4	0,1	1,7	0,2	0,0
10-årig obligationsrente	3,4	3,8	4,0	4,4	4,8
Timeproduktivitet i private byerhverv	1,5	0,7	0,0	1,4	1,4

Anm.: Mængdestigning i "Lagerændringer" angiver vækstbidraget til BNP. Udviklingen i forbrugerpriserne er udtrykt ved væksten i deflatoren for det private forbrug. Det er antaget, at ændringen i den offentlige bruttogæld i fremskrivningsperioden er lig den offentlige sektors saldo ekskl. sociale kasser og fonde, og at ændringen i udlandsgælden er lig saldoen på betalingsbalancen.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank, Bureau of Labour Statistics, EcoWin og egne beregninger.

Arbejdsstyrken på et højt niveau

Antallet af personer i arbejdsstyrken er vokset kraftigt i de seneste år, og det er bl.a. sket ved tilgang af udenlandsk arbejdskraft. Antallet af personer i arbejdsstyrken ventes at ligge på et relativt højt niveau i de kommende år. Det gen-

nemsnitlige timetal for de beskæftigede er også steget noget i dette konjunkturopsving og ventes at stige svagt de kommende år. Hvis stigningen i tilgangen af udenlandsk arbejdskraft eller stigningen i den gennemsnitlige arbejdstid bliver større end antaget i prognosen, vil det betyde, at produktionen kan vokse hurtigere end stigningen i timeproduktiviteten.

Svag produktivitetsudvikling i 2006 og 2007

Stigningen i timeproduktiviteten var kun $\frac{3}{4}$ pct. i 2006, og i 2007 ventes timeproduktiviteten at stagnere. En medvirkende årsag til den ringe udvikling i timeproduktiviteten kan være, at det er grupper med lavere kvalifikationer, der er kommet i beskæftigelse i de senere år. I de kommende år ventes det, at produktiviteten vil stige svarende til den seneste historiske trend, som skønnes at være ca. 1,4 pct.

Tiltagende lønstigninger

Lønstigningstakten har været relativt behersket de seneste år set i lyset af den meget lave ledighed. I de kommende år ventes lønstigningstakten at tiltage til ca. $4\frac{1}{2}$ pct. Den højere lønstigningsfaktor skal ses på baggrund af det stramme arbejdsmarked og de indgåede overenskomster, der særligt på normallønsområdet resulterede i aftaler om relativt høje lønstigningstakter. De høje lønstigninger indebærer reallønstigninger udover stigningen i timeproduktiviteten, og de indebærer dermed en forværring af lønkonkurrenceevnen.

Indenlandsk inflationspres

I de seneste år har stigningen i forbrugerpriserne været på godt 2 pct. De relativt høje importprisstigninger, som især skyldes de høje oliepriser, har givet et pres op ad på inflationen. Dette er dog blevet modvirket af relativt lave indenlandske omkostningsstigninger. I de kommende år ventes de indenlandske omkostninger at tiltage i takt med de højere lønstigninger, mens importpriserne ventes at holde stigningerne i forbrugerpriserne nede. Inflationen forventes at stige til $2\frac{1}{4}$ pct. i slutningen af prognoseperioden.

Høj importvækst

Importen er steget mere end stigningen i efterspørgslen skulle tilsi. Det underbygger vurderingen af, at dansk økonomi befinder sig nær kapacitetsgrænsen, idet stigninger i efterspørgslen kun i begrænset omfang kan tilfredsstilles af dansk produktion. I takt med at væksten i efterspørgslen aftager, forventes også væksten i importen at falde, men der er

i hele perioden udsigt til fortsat stigende importkvote som følge af stadig stigende globalisering.

Betalingsbalance-overskuddet falder

Importen ventes i hele perioden at vokse kraftigere end eksporten, hvilket resulterer i, at overskuddet på betalingsbalancen i prognoseperioden falder fra ca. 40 mia. kr. i 2006 til ca. 10 mia. kr. i 2009. Varebalancen ventes allerede i år at blive negativ, og et stigende overskud på tjenestebalancen opvejer således ikke faldet i nettoeksporten af varer.

Finanspolitikken bidrager også i de kommende år til væksten ...

Overskuddet på de offentlige finanser har de seneste par år ligget omkring 70 mia. kr., og der ventes et overskud i samme størrelsesorden i år. I det kommende år ventes overskuddet at aftage som følge af den lavere økonomiske vækst og lavere indtægter fra olie- og gasudvindingen i Nordsøen. Finanspolitikken forventes ligesom de seneste år at give et positivt bidrag til væksten, om end mindre end i de senere år. Det er først og fremmest det offentlige forbrug, der bidrager til aktiviteten i økonomien, men også skattestopets nominalprincip påvirker væksten positivt. Hertil kommer, at det er antaget, at satsen for arbejdsmarkedsbidraget nedsættes i 2008 som følge af et forventet overskud i arbejdsmarkedsfonden, jf. boks I.5. Den positive finanseffekt i 2008 modvirkes dog delvist af genindførelsen af den Særlige Pensionsopsparing (SP).

... men genindførelsen af SP dæmper væksten i 2008

Ændringer i konjunkturvurderingen

Konjunkturvurderingen er foretaget ved hjælp af Det Økonomiske Råds Sekretariats makroøkonomiske model SMEC og de senest tilgængelige statistiske oplysninger. Nationalregnskabet foreligger frem til 4. kvartal 2006, mens flere indikatorer rækker ind i 1. kvartal 2007.

Lavere privat forbrug end ventet

Væksten i 2006 blev som skønnet i efterårets prognose, jf. tabel I.2. Stigningen i det private forbrug var dog godt 1 pct.point lavere end forventet, men da dansk økonomi befinder sig tæt på kapacitetsgrænsen, resulterede den lavere forbrugsvækst primært i en lavere import.

Tabel I.2

Skøn for dansk økonomi, efterår 2006 og forår 2007

	Efterår 2006				Forår 2007			
	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
	----- Mængdestigning i pct. -----							
Privat forbrug	4,5	3,1	2,4	2,3	3,4	1,8	2,4	2,5
Offentligt forbrug	0,7	1,3	1,1	1,1	1,2	1,5	1,1	1,1
Offentlige investeringer	2,0	2,0	2,0	2,0	6,6	-4,0	2,0	2,0
Boliginvesteringer	9,6	4,8	2,5	1,7	8,1	7,1	1,9	2,6
Erhvervsinvesteringer	13,8	4,3	2,5	2,4	13,4	5,3	3,1	3,3
Lagerændringer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,1	0,0
Incl. efterspørgsel i alt	5,0	2,9	2,1	2,0	4,9	2,4	2,1	2,2
Vareeksport	9,3	4,2	3,7	3,4	5,7	4,7	3,6	3,4
Tjenesteeksport	17,0	5,2	3,2	3,6	17,0	9,1	3,9	3,3
Efterspørgsel i alt	7,2	3,4	2,5	2,5	6,5	3,8	2,6	2,6
Vareimport	18,6	6,8	4,7	4,3	12,9	7,6	5,6	6,1
Tjenesteimport	12,0	4,9	3,8	3,8	16,1	8,1	4,4	3,0
Bruttonationalprodukt	3,3	2,1	1,6	1,6	3,2	1,8	1,4	1,4
BVT i private byerhverv	4,1	2,4	1,9	1,7	4,3	1,7	1,6	1,8
	----- Ændring i 1.000 personer -----							
Arbejdsstyrke	8	2	0	-2	19	17	-1	-2
Privat beskæftigelse	41	10	-6	-7	53	34	-6	-6
Offentlig beskæftigelse	0	3	3	3	-2	1	1	1
	----- 1.000 personer -----							
Ledighed	125	114	117	119	124	106	110	114
	----- Pct. -----							
Forbrugerpriser	2,3	1,8	2,1	2,2	2,1	2,0	2,0	2,2
Eksportpriser	2,1	1,2	1,4	1,5	2,3	0,7	1,3	1,4
Importpriser	2,7	1,0	1,0	1,1	2,9	0,3	1,0	1,2
Timelønomkostninger	3,3	4,3	4,6	4,5	3,1	4,3	4,5	4,5
Realvækst i aftagerlande	3,1	2,7	2,5	2,5	3,6	2,9	2,7	2,6
10-årig obligationsrente	3,9	4,1	4,5	4,8	3,8	4,0	4,4	4,8
Timeprod. i priv. byerhvv.	2,1	2,0	2,0	2,0	0,7	0,0	1,4	1,4
	----- Mia. kr. -----							
Betalingsbalance	40	28	26	26	39	30	23	10
Offentlig saldo	58	58	60	58	69	66	59	56

Anm.: "Lagerændringer" angiver vækstbidraget til BNP, dvs. lagerændringerne målt i pct. af BNP det foregående år. Forbrugerpriserne angiver væksten i deflatoren for det private forbrug.

Mere afdæmpet indenlandsk efterspørgsel	Den stærke indenlandske efterspørgsel aftog noget i anden halvdel af 2006, og den beherskede vækst især i det private forbrug fortsatte i starten af 2007. Væksten i det private forbrug ventes at tiltage igen i løbet af 2007. Faldet i den indenlandske efterspørgsel modvirkes af en større forventet vækst i eksporten som følge af en opjustering af skønnet for væksten i vores aftagerlande. Når væksten i Danmark alligevel nedjusteres i 2007, hænger det sammen med, at en større del af efterspørgslen forventes tilfredsstillet af import. På den baggrund er væksten i 2007 nedjusteret med godt ¼ pct.point i forhold til skønnet i efteråret.
Højere beskæftigelse, men lavere produktivitet	Beskæftigelsen steg i 2006 ca. 10.000 personer mere end ventet i 2006, hvilket havde som modstykke, at stigningen i produktiviteten blev lavere end ventet. I slutningen af året, hvor den tidligere prognose blev udarbejdet, er ledigheden for det pågældende år stort set kendt. Derfor indebærer fejlskønnet for beskæftigelsen et tilsvarende fejlskøn for stigningen i arbejdsstyrken.
Nedjustering af produktiviteten i 2007	Stigningen i beskæftigelsen var især kraftig i anden halvdel af 2006 samtidig med, at væksten i produktionen aftog. Det indebærer, at produktivitetstigningen især i anden halvdel af 2006 var skuffende lav. Det ventes ikke, at beskæftigelsen vil begynde at falde i 2007, og da væksten i produktionen ventes at være lavere i 2007 end 2006, er produktivitetsvæksten nedjusteret i 2007.
Fortsat risiko for overophedning	Det har i de seneste prognoser været vurderingen, at det høje efterspørgselspres ikke ville føre til en overophedning, da en række "ventiler" i økonomien skønnes at være i stand til at tage noget af trykket i økonomien. Det drejer sig især om en øget importkvote og en stigning i arbejdsstyrken. Samtidig forventes stigningen i lønningerne at være begrænset på trods af det stramme arbejdsmarked. Det ser ud til, at de nævnte ventiler har virket, da både importkvoten og arbejdsstyrken – delvist i form af udenlandsk arbejdskraft – er steget betragteligt det seneste år. Der er dog fortsat risiko for, at den høje efterspørgsel vil føre til en overophedning af økonomien. Det skyldes, at produktivitetstudviklingen i disse år er væsentligt dårligere end forventet i efteråret, sam-

tidigt med at ledigheden ligger under det strukturelle niveau.

Den langsigtede vækst nedjusteret

Den langsigtede vækst i timeproduktiviteten er blevet revideret ned, hvilket skal ses i lyset af de senere års lave vækst i timeproduktiviteten. Kapitalapparatet målt i forhold til beskæftigelsen er ikke vokset, selvom investeringerne i de senere år har ligget på et relativt højt niveau. Det forventes, at det langsigtede niveau for produktivitetsvæksten vil svare til den historiske udvikling siden begyndelsen af 1990'erne. En lavere stigningstakt i timeproduktiviteten indebærer, at skønnet for den potentielle langsigtede vækst reduceres. Samtidig er muligheden for at øge beskæftigelsen særdeles begrænset. Det skyldes, at ledigheden ligger under det strukturelle niveau, og at den demografiske udvikling indebærer en faldende arbejdsstyrke, som dog i et vist omfang kan modvirkes af en øget tilgang af udenlandsk arbejdskraft. Det er således en nedrevision af timeproduktiviteten, der er baggrunden for nedjusteringen af væksten, og ikke en ændret vurdering af efterspørgselsvæksten.

I.2 International baggrund

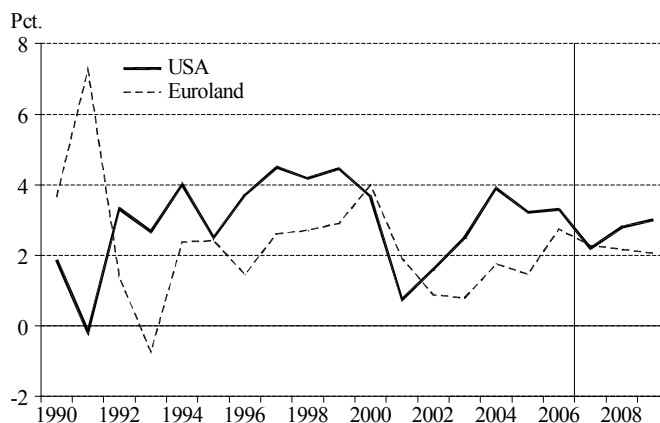
Høj vækst i verdensøkonomien

Den globale vækst var høj i 2006, og der er udsigt til en fortsat høj om end lidt lavere vækst i år. Verdensøkonomien er i høj grad præget af udviklingen i den amerikanske økonomi, hvor der er indtruffet en afmatning i væksten, mens der er tegn på fremgang i de europæiske og asiatiske økonomier. Risikobilledet præges fortsat af de globale ubalancer og omfanget af den amerikanske afmatning.

I de kommende år ventes lidt lavere vækst

I de kommende år ventes en anelse lavere vækst i den globale økonomi. Det skyldes primært, at vækstraten i USA frem til 2009 ventes at være under de 3 pct. om året, der er estimeret til at være potentialet. Samtidig ventes en relativt gunstig udvikling fremadrettet for de europæiske og asiatiske økonomier, hvor trendvæksten i Euroland og Japan er lidt under 2 pct. om året. Vækstfordelingen i den globale økonomi ser således ud til at blive mere balanceret i det indenværende år, jf. figur I.2.

Figur I.2 Vækst i USA og Euroland

Kilde: Se bilagstabel I.1.

Lavere vækst i USA

Væksten i USA har de senere år primært været drevet af et hurtigt voksende privat forbrug, som er blevet stimuleret af høje boligpriser og en lempelig finanspolitik. Boligmarkedet har på det seneste udviklet sig svagere end forventet, formuegevinsterne er dermed blevet mindre, og et væsentligt bidrag til væksten er faldet bort. Afdæmpningen på boligmarkedet ventes at fortsætte, hvilket vil lægge en dæmper på resten af økonomien i den kommende tid. I 2007 skønnes væksten bl.a. på den baggrund at blive reduceret til knap $2\frac{1}{4}$ pct., jf. tabel I.3.

Lyse udsigter i Euroland ...

I Euroområdet har mange lande i 2006 oplevet et opsving i økonomien. BNP-væksten i Euroland var således 2,7 pct., hvilket er den højeste vækst siden 2000. Opsvinget er funderet på fremgang i både eksport og indenlandsk efterspørgsel. Væksten i det private forbrug understøttes af stigende beskæftigelse. Fremdriften i den indenlandske efterspørgsel ventes delvist at opveje afdæmpningen i eksportvæksten. Fremadrettet ventes således fortsat en gunstig udvikling i Euroland dog med lidt lavere vækstrater end sidste år. I Asien er væksten meget høj i en række lande, hvor den især er drevet af stigende eksport. Dette gør sig særligt gældende for Kina, som siden 2003 har haft en årlig vækstrate på over 10 pct. I Japan, som fortsat er Asiens største økonomi, er

... og Asien

vækstpotentialet noget mindre, og det igangværende op-sving vil næppe føre til vækstrater over 2 pct.

Tabel I.3 Hovedtræk i den internationale konjunkturvurdering

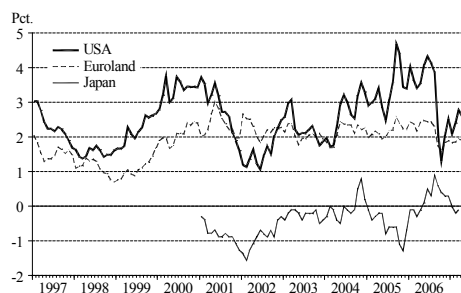
	2006	2007	2008	2009
	----- Pct. -----			
Realvækst				
USA	3,3	2,2	2,8	3,0
Euroland	2,7	2,3	2,2	2,1
DK's aftagerlande	3,6	2,9	2,7	2,6
Inflation				
USA	2,8	2,2	2,3	2,0
Euroland	2,0	1,9	1,8	1,7
Lønøkonomkostninger				
USA	3,8	3,7	3,6	3,6
Tyskland	0,7	2,3	2,6	2,6
Pengepolitiske renter				
USA	5,00	5,20	4,90	4,75
Euroland	2,76	3,83	4,00	4,00
Lange renter				
USA	4,80	4,70	4,75	4,80
Tyskland	3,80	4,10	4,40	4,75
	----- Dollar pr. tønde -----			
Oliepris, Brent-olie	65	65	65	65
	----- Dollar pr. euro -----			
Dollar/euro-kurs	1,26	1,34	1,36	1,36

Anm.: Inflationen angiver stigningstakten for deflatoren for det private forbrug i nationalregnskabet. Lønudviklingen angiver stigningstakten for timelønøkonomkostningerne i industrien. De lange renter er renten på 10-årige statsobligationer.

Kilde: EcoWin og egne skøn.

Moderat inflation	Inflationspresset i verdensøkonomien er moderat, jf. figur I.3a. Afdæmpningen af væksten i den amerikanske økonomi samt faldet i olieprisen i efteråret har fået inflationen i USA til at falde til 2,6 pct., hvilket dog stadig er et relativt højt niveau. I Euroland og Japan ligger inflationen lavt, og det vurderes, at den forventede vækst er forenelig med nogenlunde uændret inflation.
På længere sigt antages uændret oliepris	Olieprisen ligger aktuelt mellem 65-70 dollar pr. tønde, jf. figur I.3b. Olieprisen har igennem flere år været stærkt svingende under indtryk af usikkerhed i Mellemøsten, og generelt har den høje vækst i verdensøkonomien presset prisen opad. Flere faktorer kan ventes at påvirke olieprisen, såsom den fortsat ustabile situation i Mellemøsten og EU's overvejelser om overgang til alternative energiformer. Faktorerne trækker i hver sin retning, og betydningerne er svære at forudsige. Det antages, at olieprisen fremadrettet vil forblive omkring det aktuelle niveau, således at den gennemsnitlige oliepris i 2007 og de kommende år bliver 65 dollar pr. tønde.
Faldende renter i USA og stigende renter i Euroland	Da USA og Euroland befinder sig på forskellige stadier i konjunkturcyklen, er der forskel på pengepolitikken i de to områder, jf. figur I.4a. Afmatningen i den amerikanske økonomi ventes at medføre et stop i rentestigningerne, og på lidt længere sigt antages Fed at lempe pengepolitikken for at normalisere renten. I Euroland ventes centralbanken kun at foretage begrænsede renteforhøjelser, eftersom det inflationære pres ikke forventes at blive stort.
På sigt vil de lange renter nærme sig hinanden	Den lange rente i Tyskland steg i april måned til 4,2 pct., mens den lange rente i USA faldt til 4,6 pct., jf. figur I.4b. Stigende korte renter i Europa ventes at føre til gradvist stigende lange renter. Det antages, at den lange amerikanske rente vil være stort set uændret på trods af de forventede pengepolitiske lempelser, og det indebærer dermed, at rentespændet mellem den lange rente i Tyskland og den lange rente i USA indsnævres i prognoseperioden. I slutningen af prognoseperioden antages de lange renter i såvel USA som Europa at ligge i nærheden af 4¾ pct.

Figur 1.3a Inflation

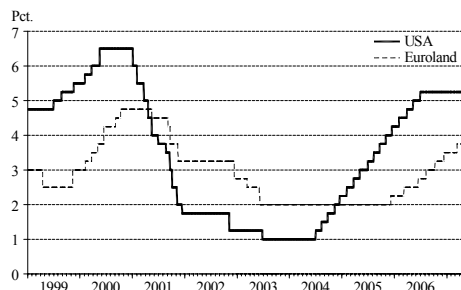
Figur 1.3b Nominel oliepris

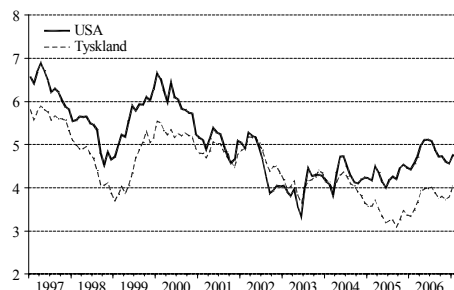
Anm.: Inflationskurverne angiver den procentvise stigning i forbrugerpriserne i forhold til samme måned året før. Seneste observation for USA og Euroland er april 2007 og for Japan marts 2007. Olieprisen er prisen på Brent-olie. Seneste observation er april 2007.

Kilde: EcoWin.

Figur 1.4a Pengepolitiske renter i USA og Euroland

Figur 1.4b Lange renter i USA og Tyskland

Anm.: Den lange rente angiver renter på 10-årige statsobligationer. Seneste observation er april 2007.

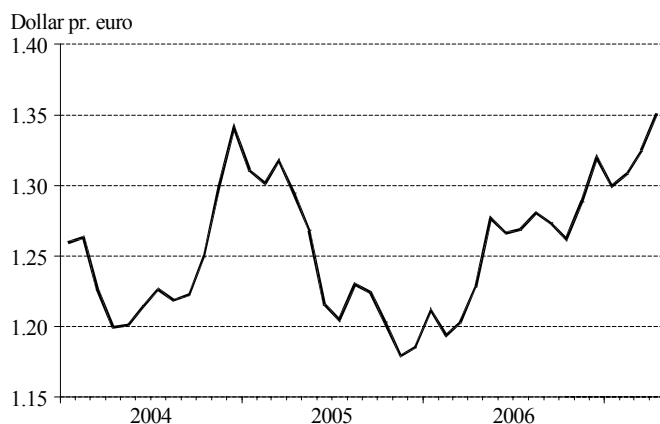
Kilde: EcoWin.

Fald i dollar/euro-kursen

Dollaren er faldet i værdi fra 1,2 dollar pr. euro i starten af 2006 til knap 1,4 dollar pr. euro i april 2007, jf. figur I.5. Det er tæt på det lave niveau, som dollaren nåede i 2004. Hastigheden, hvormed dollaren deprecierer over for euroen, har det seneste halve år ligget på et relativt højt niveau svarende til omkring 10 pct. år/år. Faldet i dollaren kan opfattes som en del af de finansielle markeders reaktion på henholdsvis den lavere vækst og det betydelige underskud på den amerikanske betalingsbalance. Som nævnt senere i dette afsnit, er det ikke usandsynligt, at der vil ske et yderligere

fald i dollarkursen, men det er i denne prognose rent beregningsteknisk antaget, at den aktuelle dollarkurs på knap 1,4 dollar pr. euro fastholdes inden for prognoseperioden.

Figur I.5 Dollar/euro-kurs

Anm.: Seneste observation er april 2007.

Kilde: EcoWin.

I de følgende afsnit gennemgås de tre hovedområder i verdensøkonomien og risikofaktorer for den globale vækst.

USA

Aftagende vækst i USA

I løbet af det seneste år løb amerikansk økonomi ind i en afmatning, hvor især det private forbrug udviklede sig svagt. Væksten i 2007 ventes reduceret til knap 2¼ pct. mod 3,3 pct. i 2006. I de kommende år ventes økonomien at befinde sig i en moderat lavkonjunktur, hvor væksten kommer til at ligge lidt under den potentielle vækstrate.

Svagt boligmarked

Afmatningen i BNP-væksten skal bl.a. ses på baggrund af nedgangen på boligmarkedet, hvor udbuddet af boliger er steget, og huspriserne er stagneret, jf. figur I.6b. Boligmarkedet har været karakteriseret ved stor vækst i friværdierne og billige lånemuligheder. Boligmarkedet har dermed været en væsentlig faktor bag de senere års kraftige vækst i det private forbrug. Med stagnerende boligpriser bortfalder en væsentlig stimulans til det private forbrug.

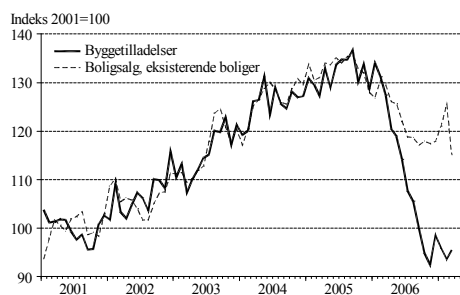
Bekymring for dele af boligmarkedet

I de seneste måneder har især de såkaldte “sub-prime lån” skabt bekymring for udviklingen på det amerikanske boligmarked. “Sub-prime lån” gives til personer med lav kreditværdighed, hvilket vil sige til personer, der har en forholdsvis høj risiko for at gå konkurs. Der har været en stigning i andelen af folk med lån i denne kategori, som har problemer med at betale afdragene på gælden, og da lånene udgør over 10 pct. af samtlige obligationslån i USA, kan det være et betydeligt usikkerhedsmoment for boligmarkedet. Af de fleste banker vurderes det dog, at krisen omkring “sub-prime låne” ikke vil spredes til hele boligmarkedet. Andre indikatorer for udviklingen på boligmarkedet såsom f.eks. byggetilladelser og boligsalg har endnu ikke vist robuste tegn på stabilisering, jf. figur I.6a, og udviklingen på boligmarkedet ventes at sænke væksten i de kommende kvartaler.

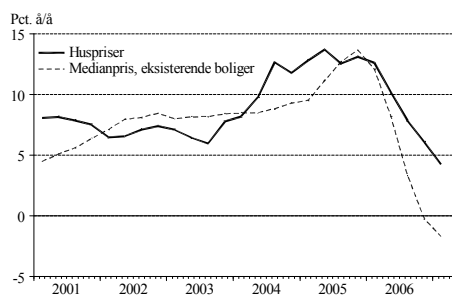
Robust arbejdsmarked

Den generelle afmatning i den amerikanske økonomi har endnu ikke vist sig på arbejdsmarkedet. Beskæftigelsen er svagt stigende, og arbejdsløsheden ligger stabilt på et lavt niveau omkring 4½ pct. Det stramme arbejdsmarked har

Figur I.6a Afmatning på det amerikanske boligmarked

Figur I.6b Vækst i de amerikanske boligpriser

Anm.: Huspriserne i figur I.6b er angivet ved OFHEO (Office of Federal Housing Enterprise Oversight), der er et kvartalvis husprisindeks baseret på oplysninger fra USA's to største realkreditinstitutter Freddie Mac og Fannie Mae. Indekset er baseret på værdien, der kan stilles som sikkerhed i boliger, når de købes eller refinansieres. Medianprisen på eksisterende boliger angiver medianobservationen af registrerede salgspriser på eksisterende boliger. Der er anvendt 3-måneders glidende gennemsnit for medianprisen. Seneste observation er marts 2007.

Kilde: EcoWin.

medført stigende lønomkostninger, som har bidraget til en kerneinflation, dvs. inflation ekskl. energi og fødevarer, mellem 2½ pct. og 3 pct. det seneste halve år.

Usikkerhed om udviklingen i den amerikanske ledende rente

Trods dette inflationsniveau har Fed ikke hævet den ledende rente siden august, hvor renten blev sat op til 5,25 pct. Hovedproblemet for Fed er inflationen sammenholdt med den forholdsvis lave vækst. Inflationen er stadig for høj, mens udsigterne for væksten er dårligere end tidligere. De to nøgletal trækker således i hver sin retning og skaber dermed usikkerhed om renteudviklingen. Det antages, at Fed vil holde renten uændret, og på længere sigt ventes en forsigtig lempelse af pengepolitikken. Dette baseres bl.a. på forventningen om en relativt moderat vækst. Hertil kommer, at det skønnes, at en neutral pengepolitik indebærer et lidt lavere renteniveau.

Europa

Euroland i fremgang

I Euroland er der forholdsvis lyse udsigter, idet især tysk økonomi ventes at forsætte den positive udvikling. Væksten i Euroland i 2006 var relativt høj, og fremgangen var at finde i flere lande, jf. figur I.7. Selvom der er forskel på landene, er det overordnede billede for Euroland, at der er udsigt til pæn vækst, selvom den ikke forventes at nå niveauet for 2006.

Slovenien med i euroområdet

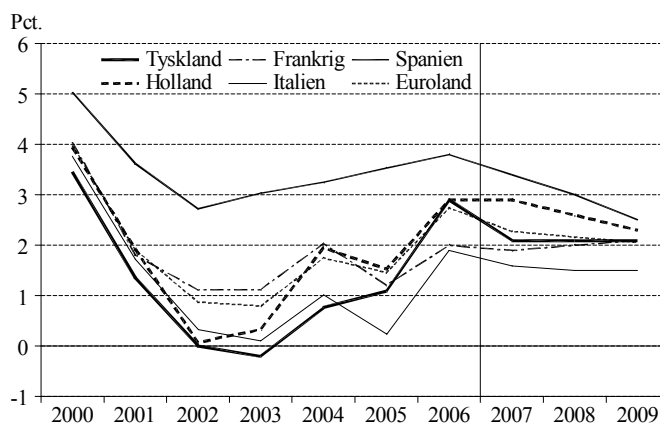
Euroområdet blev pr. 1. januar 2007 udvidet med Slovenien og omfatter dermed 13 lande. Da Sloveniens BNP udgør under ½ pct. af det samlede BNP for euroområdet, får Sloveniens tilslutning til euroen kun lille betydning for BNP-væksten i Euroland. Sidste år var væksten i Slovenien 5,2 pct. Ligeledes vil Sloveniens tilslutning til euroen ikke få mærkbar betydning for euroområdets inflation. Dette forstærkes af, at inflationen i Slovenien kun ligger lidt højere end den samlede inflation i euroområdet.

Fremgang i Tyskland

En væsentlig drivkraft i euroområdet er Tyskland, som i 2006 havde en forholdsvis høj vækst på 2,9 pct. Udviklingen skyldtes hovedsagligt fremgang i eksport og investeringer, mens væksten i det private forbrug har været moderat. Det var ventet, at momsforhøjelsen fra 16 pct. til 19 pct.,

som blev indført den 1. januar 2007, ville medføre en fremrykning af det private forbrug, men det har kun materialiseret sig i begrænset omfang. Detailsalget steg en del i december, hvilket blev modsvaret af et lidt større fald i januar og efterfulgt af kun svage stigninger i de seneste måneder. Trods en svag udvikling i det private forbrug i starten af indeværende år, ventes nedgangen kun at være af midlertidig karakter, hvilket bl.a. skal ses i lyset af den stigende forbrugertillid og den gunstige udvikling på arbejdsmarkedet.

Figur I.7 Vækst i udvalgte euro-lande

Kilde: Se bilagstabel I.1.

Afdæmpede prisstigninger trods momsforhøjelse

Momsforhøjelsen har endnu ikke medført en stigning i de tyske forbrugerpriser i samme størrelsesorden som momsforhøjelsen selv. Den beskedne stigning i inflationen til knap 2 pct. i april måned tyder på, at virksomhederne på kort sigt har valgt kun at lægge en del af momsforhøjelsen over på forbrugerne.

Faldende ledighed

På det tyske arbejdsmarked er der strukturelle problemer, og ledigheden toppede i starten af 2005 med godt 12 pct. Siden da er ledigheden faldet. I april måned nåede arbejdsløsheden ned på 9,2 pct. Faldet i ledigheden skyldes i høj grad konjunkturfremgangen med stigende eksport og investeringer. For at forbedre strukturerne på arbejdsmarkedet har den tyske regering gennemført en række reformer (de såkaldte

Hartz-reformer), som har til formål at reducere langtidsledigheden ved bl.a. at reducere varigheden af dagpengeydelsen markant. Der ser dog ud til fortsat at være behov for reformer til at reducere den strukturelle ledighed, som OECD vurderer ligger på omkring 7 pct.

Positive forventninger

På trods af strukturelle problemer understøttes de lyse udsigter for den tyske økonomi af flere indikatorer. Ifo-indikatoren, som angiver erhvervsledertilliden, ligger på et stabilt højt niveau og er endda steget de seneste måneder. Tilsvarende er ZEW-indikatoren, som angiver analytikeres og investoreres forventninger til den økonomiske udvikling de kommende seks måneder, steget siden november. Forbrugertilliden viser også tegn på købelyst hos den tyske befolkning. Udviklingen i disse indikatorer tyder på, at momsforhøjelsen kun får en begrænset effekt på det private forbrug og BNP-væksten.

Offentligt budgetunderskud mindskes

Tyskland har længe haft underskud på det offentlige budget, men stram finanspolitik og den gunstige konjunktursituation har hjulpet budgetkonsolideringen på vej. Sidste år kom budgetunderskuddet således ned på 1,7 pct. af BNP og dermed klart under 3 pct. kravet for overholdelse af Stabilitets- og Vækstpacten. Den tyske regering venter, at budgetunderskuddet for 2007 vil mindskes yderligere.

Stabilitets- og Vækstpacten

Andre lande i euroområdet har også budgetunderskud, og flere lande har haft store problemer med at opfylde 3 pct. kravet i Stabilitets- og Vækstpacten. Frankrig har således de seneste fem år haft et for stort budgetunderskud, men underskuddet kom dog i 2006 lige under 3 pct. af BNP. Som følge af finanspolitiske tiltag i 2007 såsom et udgiftsloft på offentlige udgifter og færre offentlige ansatte, ventes også Frankrig at få mindsket underskuddet yderligere. I Italien har en EU-dom betydet, at Italien skal tilbagebetale store dele af momsen på firmabiler for 2003-2005 samt sænke den fra 2006 og frem, hvilket har medvirket til at øge budgetunderskuddet til 4,4 pct. i 2006. I år ventes underskuddet dog at mindskes til lidt under 3 pct. Grækenland og Portugal har ligeledes haft betydelige offentlige budgetunderskud i 2006 på hhv. 2,6 pct. og 3,9 pct. af BNP.

ECB hæver renten	I Euroland har inflationen ligget under 2 pct. siden september 2006, hvilket indebærer, at ECB's målsætning om, at holde inflationen under, men tæt på 2 pct., er overholdt. ECB har hævet renten gradvist siden slutningen af 2005, og den ledende rente er nu 3,75 pct. Den seneste rentestigning fandt sted i marts med begrundelsen om opadrettede inflationsrisici. En yderligere rentestigning i 2007 er forventet, da der stadig er bekymring for en høj vækst i pengemængden samtidig med en høj vækst i euroområdet.
Gang i hjulene i britisk økonomi	I en række europæiske lande uden for euroområdet er der også udsigt til pæn vækst. I Storbritannien ventes væksten at blive godt 2¼ pct. i 2007. Væksten er primært drevet af det private forbrug, som bliver stimuleret af stigende beskæftigelse og en fornyet stigning i huspriserne.
Norge er tæt på kapacitetsgrænsen	Norge befinder sig i en højkonjunktur, hvor væksten især drives af en stærk indenlandsk efterspørgsel. Beskæftigelsen befinder sig på sit hidtil højeste niveau, og ledigheden har været faldende gennem hele 2006 og er nået ned på 2,7 pct. Lønvæksten og inflationen er dog indtil videre kun steget moderat, hvilket kan skyldes, at Norge har oplevet en forholdsvis stor indvandring af udenlandsk arbejdskraft – primært fra de nye EU-lande og andre nordeuropæiske lande. Det stramme arbejdsmarked udgør dog en klar risikofaktor for overophedning af den norske økonomi.
Reformer og høj vækst i Sverige	Ligesom Norge befinder Sverige sig i en situation, hvor væksten er meget høj. Økonomien voksede i 2006 med hele 4,7 pct., og væksten var bredt funderet på både forbrug, investeringer og eksport. Den høje vækst ventes at fortsætte i 2007, bl.a. fordi det forventes, at økonomien stimuleres af en række reformer, som den nye svenske regering har gennemført, jf. boks I.1. Reformerne indeholder elementer, som skal stimulere arbejdsudbuddet. I øjeblikket er det svenske arbejdsmarked forholdsvis stramt med en ledighed omkring 5 pct., men den svenske regering venter, at arbejdsudbuddet vil stige mere end efterspørgslen efter arbejdskraft som følge af reformerne. Lykkes det at øge arbejdsudbuddet tilstrækkeligt, forventes den svenske økonomi at vokse med godt 3¾ pct. i 2007 og knap 3 pct. i 2008.

I efteråret tiltrådte en ny borgerlig regering i Sverige. Regeringen fremlagde kort efter sin tiltrædelse forslag til omfattende reformer på skatte- og arbejdsmarkedsområdet, der trådte i kraft den 1. januar 2007. Formålet med reformerne er primært at få flere personer i arbejde ved at øge de økonomiske incitamenter til at søge arbejde. Konjunkturinstitutet har vurderet de makroøkonomiske effekter af reformernes væsentligste elementer således, at BNP i perioden 2007-2010 i gennemsnit vil vokse med 0,3 pct.point mere, end hvis reformerne ikke var blevet gennemført.^a BNP-niveauet bliver dermed ca. 1,1 pct. større i 2010. Beregningerne viser også, at den strukturelle ledighed på sigt vil falde med 0,2 pct.point, arbejdsstyrken stige med 1,3 pct. og beskæftigelsen stige med 1,5 pct. Reformerne koster ca. 40 mia. SEK og er kun delvist finansieret. Ca. 17 mia. SEK er ufinansieret, men ventes at blive finansieret af reformernes dynamiske effekter.

De væsentligste elementer i reformerne er ændringer i beskæftigelsesfradraget og dagpengereglerne. Ændringen i beskæftigelsesfradraget indføres for alle beskæftigede, idet den gennemsnitlige skat på arbejdsindkomst sænkes med ca. 1,5 pct.point. Beskæftigelsesfradraget har størst betydning for personer med lave arbejdsindkomster. Fradraget nedsætter eksempelvis marginalsatten med 3 pct.point for personer, som tjener mellem 100.000 og 300.000 SEK pr. år. Det maksimale dagpengeniveau sænkes fra 730 SEK pr. dag til 680 SEK pr. dag, og dagpengesatsen sænkes efter 200 dage fra 80 pct. til 70 pct. Fremover er det ikke længere muligt at forlænge dagpengeperioden ud over 300 dage (450 dage for forsørgere). Ændringerne indebærer, at kompensationsgraden i gennemsnit falder med 3 pct.point. Reformerne indebærer også, at antallet af deltagere i arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger bliver reduceret, og flere traditionelle aktiverings-tilbud er blevet afskaffet til fordel for ansættelse med løntilskud, som kaldes nystartsjob. Nystartsjob er rettet mod langtidsledige og personer mellem 20 år og 24 år, som har været ledige i mere end seks måneder. Tilskuddet ydes som et skattefradrag til arbejdsgiveren. Arbejdsformidlingen reformeres for at sikre, at der sker et bedre match mellem ledige jobs og de arbejdsløse.

Andre elementer i reformen er bl.a. et særskilt beskæftigelsesfradrag for personer over 65 år. Endvidere ændres skattepolitikken på en række andre områder, bl.a. erstattes den statslige ejendomsskat af en lavere kommunal ejendomsrelateret afgift, og formueskatten afskaffes helt fra 2007.

a) Konjunkturinstitutet: Konjunkturläget. December 2006. Stockholm.

Fortsættes

Konjunkturinstitutet vurderer, som nævnt, at ændringerne i beskæftigelsesfradraget, dagpengenes kompensationsgrad, aktiveringsindsatsen samt de nye nystartsjob mv. på længere sigt vil øge arbejdsstyrken med 1,3 pct.point. Samtidig vil arbejdsløsheden kunne reduceres med 0,2 pct.point, hvilket betyder, at den strukturelle beskæftigelse på lang sigt kan stige med 1,5 pct. Isoleret set kommer det vigtigste bidrag fra kombinationen af lavere kompensationsgrad og større beskæftigelsesfradrag. Disse to elementer øger ifølge beregningerne den strukturelle arbejdsstyrke med 1,2 pct.point og sænker den strukturelle ledighed med 0,4 pct.point. Reduktionen af aktiveringsindsatsen indebærer i praksis, at en del af den skjulte arbejdsløshed flyttes over i den åbne, hvilket isoleret trækker i retning af højere ledighed. Da en del af de aktiverede i dag tælles med i beskæftigelsen, indebærer den lavere aktiveringsgrad også, at den strukturelle beskæftigelse falder. Beregningerne indikerer således, at den ændrede aktivering isoleret øger ledigheden med 0,4 pct.point og sænker beskæftigelsen med 0,3 pct.point. De øvrige tiltag, herunder de såkaldte nystartsjob, bidrager til en lille stigning i beskæftigelsen på 0,2 pct.point og et lille fald i den strukturelle ledighed på 0,2 pct.point.

Den øgede arbejdsstyrke og lavere ledighed indebærer, at den potentielle produktion øges. Konjunkturinstitutet vurderer, at disse forbedringer af økonomiens udbudsside på kort sigt er større end den efterspørgselsstimulans, der ligger i, at reformerne er underfinansierede. Ifølge Konjunkturinstitutets vurdering vil inflationspresset i Sverige dermed aftage, hvilket bl.a. giver Riksbanken mulighed for at sænke renten i forhold til en situation uden reformerne.

Reformernes succes afhænger i høj grad af effekterne på arbejdsstyrke og ledighed. Det er generelt forbundet med betydelig usikkerhed at skønne over størrelsen af sådanne udbudseffekter, og en særlig usikkerhed knytter sig til, hvor hurtigt effekterne slår igennem. Sverige befinder sig i en højkonjunktur med et forholdsvis stramt arbejdsmarked, hvor den åbne ledighed er omkring 5 pct. Hvis efterspørgslen stiger hurtigere end arbejdsudbuddet i den nuværende situation, hvor økonomien er nær kapacitetsgrænsen, øges risikoen for overophedning.

Asien

Meget høje vækstrater

Økonomierne i flere af de asiatiske udviklingslande er i de seneste år vokset i et højt tempo. Især Kina og Indien skiller sig ud med meget høje årlige vækstrater på 9-10 pct. i de seneste tre år og et bidrag til den globale vækst, som er langt større end bidraget fra andre udviklingslande. De høje

vækstrater har dog forskellig sammensætning, idet væksten i Kina primært er trukket af eksport og investeringer, mens væksten i Indien i højere grad er trukket af stigende vækst i det private forbrug.

**Gode udsigter,
men med risici**

Vækstperspektiverne for regionen afhænger bl.a. af, hvordan afmatningen i USA vil påvirke de asiatiske økonomier. Opbremsningen i den amerikanske vækst betyder en vis nedgang i efterspørgslen efter asiatiske varer. Omvendt stiger den globale efterspørgsel efter bl.a. elektroniske varer, som er vigtige for den regionale eksport. For de fleste lande, med undtagelse af Kina, er andelen af eksport til USA desuden faldet de seneste fem år, hvilket gør landene mindre udsatte for en økonomisk nedgang i USA. Da de asiatiske lande er meget forskellige, er der dog også landespecifikke risici. Overordnet set ser udsigterne på kort sigt dog lyse ud.

**Kinesisk vækst
drevet af eksport
og investeringer**

En af de væsentligste asiatiske økonomier i opsving er Kina, hvis BNP i 2006 voksede med 10,7 pct. Stærke drivkræfter i den kinesiske økonomi er væksten i investeringer og eksport. Investeringsvæksten aftog dog i andet halvår af 2006 som følge af administrative foranstaltninger og pengepolitiske stramninger, mens eksportvæksten tiltog kraftigt. Udfordringen for den kinesiske økonomi er stadig at få den økonomiske udvikling til at være mere forbrugsdrevet, men også andre ændringer er nødvendige. I den forbindelse vedtog folkekongressen en lov om ejendomsret og ensartet beskættning af inden- og udenlandske virksomheder. Fremadrettet ventes fortsat høje vækstrater.

Fremgang i Japan

Den høje vækst i en række asiatiske lande har bidraget til, at Japan tilsyneladende er kommet ud af den mangeårige lavkonjunktur, som sluttede omkring 2004. De seneste tre år er økonomien vokset med omkring 2 pct. BNP-væksten er trukket af det private forbrug, men også investeringer og eksport bidrager til væksten.

Lav ledighed

Ledigheden i Japan er faldet fra ca. 5½ pct. i 2003 til omkring 4 pct. i 2007, uden at beskæftigelsen er steget nævneværdigt. Dette skyldes grundlæggende en demografisk betinget tendens til faldende arbejdsstyrke. Den lave arbejdsløshed har endnu ikke givet udslag i større lønpres, og sti-

mulansen fra arbejdsmarkedet til det private forbrug er derfor begrænset. Til gengæld kan boligmarkedet stimulere det private forbrug på lidt længere sigt, idet huspriserne er steget, og de positive formueeffekter heraf kan understøtte husstandenes forbrugsmuligheder.

Væksten vil bøje af i 2007

Eksporten fra Japan har været stigende de senere år, idet især afsætningen til Kina og en række andre asiatiske lande er steget. Derimod er væksten i eksporten til USA aftaget i takt med afmatningen i den amerikanske økonomi. Som følge af en lidt lavere eksportvækst ventes væksten i Japan at aftage en smule i 2007.

Deflationen spøger stadig

Japan har kæmpet med deflation i mange år, men med svagt stigende priser i 2006 så det ud til, at billedet var vendt. I efteråret aftog stigningen dog, og i februar og marts faldt forbrugerpriserne med hhv. 0,2 pct. og 0,1 pct.

Risikofaktorer for verdensøkonomien

Afmatning i den amerikanske økonomi

Et generelt usikkerhedsmoment i verdensøkonomien er udviklingen i den amerikanske økonomi, hvor styrken af afmatningen er forbundet med en vis usikkerhed. Det er endnu ikke muligt med sikkerhed at sige, hvorvidt det amerikanske boligmarked har ramt bunden. En yderligere tilbagegang på boligmarkedet vil selvsagt kunne forværre den generelle afmatning. Da den amerikanske økonomi har stor indflydelse på verdensøkonomien, udgør afmatningen en risiko for den globale vækst.

Stort underskud på den amerikanske betalingsbalance

Det er ikke kun boligmarkedet i USA, som vækker bekymring. Også det store amerikanske betalingsbalanceunderskud udgør et risikomoment for den globale vækst. De seneste ti år har der været et betydeligt underskud på betalingsbalancen i USA, og aktuelt udgør underskuddet mere end 6 pct. af BNP. Det er et åbent spørgsmål, om dollaren vil depreciere brat for at genoprette balancen. I Krugman (2006) er det fremført, at dollaren bør depreciere realt med 2-4 pct. om året for at sikre en langsigts holdbar udvikling, jf. *Dansk*

*Økonomi, efterår 2006.*¹ Tilsyneladende har der indtil videre været tilstrækkelig vilje til at finansiere amerikanernes forbrug blandt investorerne, men dollaren er deprecieret betydeligt de seneste måneder, hvilket kan være et resultat af en begyndende tilpasning.

Risiko for brat fald i dollarkursen

Faldet i dollarkursen kan forstærkes, hvis investorerne på et tidspunkt vurderer, at fundamentet for den nuværende dollarkurs mangler. Et brat fald i dollarkursen vil i givet fald forværre konkurrenceevnen i de lande, hvor valutaen vil appreciere i forhold til dollaren. Et stort fald i dollarens værdi vil dermed kunne få makroøkonomiske konsekvenser, og det amerikanske betalingsbalanceunderskud udgør dermed en risikofaktor for verdensøkonomien.

Pres på kinesisk valutakurspolitik

For at reducere ubalancen lægges der fra amerikansk side især pres på den kinesiske valutakurspolitik, idet USA ser Kinas handelsoverskud som en konsekvens af en undervurderet renminbi. Kina opgav i sommeren 2005 fastkurspolitikken overfor dollaren, og siden er den kinesiske valutakurs apprecieret gradvist – i de seneste måneder med godt 3 pct. år/år – men USA ønsker en yderligere revaluering af renminbien.

Svingninger i olieprisen er også en risikofaktor

Høje og volatile oliepriser udgør også en risiko for verdensøkonomien. I 2006 faldt olieprisen fra 79 dollar pr. tønde til 50 dollar pr. tønde, men den steg igen i begyndelsen af 2007, og aktuelt ligger olieprisen på 65 dollar pr. tønde. En medvirkende årsag til den seneste stigning er, at OPEC begrænsede olieproduktionen i februar, men også den anspændte situation mellem Vesten og Mellemøsten kan have påvirket prisen. En konfrontation i Mellemøsten vil givetvis skabe usikkerhed om olieleverancerne og forårsage olieprisstigninger. Omvendt kan EU's nye energi- og klimapakke med et bindende mål om, at 20 pct. af EU's samlede energiforbrug i 2020 skal udgøres af vedvarende energi, lægge et nedadgående pres på olieprisen.

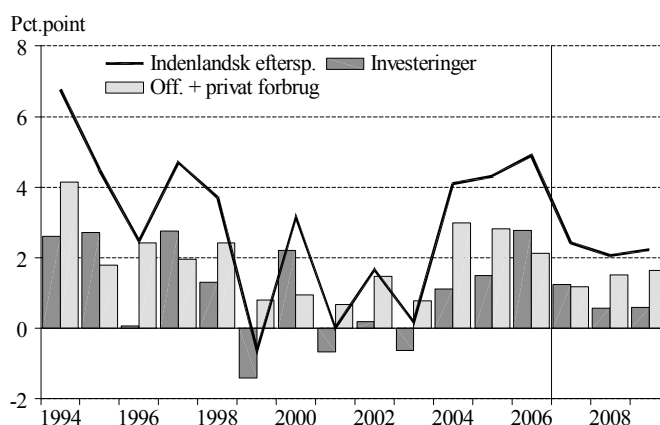
1) Krugman, P. (2006): Will there be a dollar Crisis? Paper prepared for the Economic Policy Panel Meeting in October 2006. Manuscript, September.

I.3 Indenlandsk efterspørgsel

Aftagende vækst i den indenlandske efterspørgsel

For tredje år i træk voksede den indenlandske efterspørgsel med mere end 4 pct. i 2006. Den høje vækst var bredt funderet med store vækstbidrag fra det private forbrug og især fra erhvervs- og boliginvesteringerne, jf. figur I.8 og tabel I.4. Som en konsekvens af en forventning om lavere forbrugs- og investeringsvækst i de kommende år forventes væksten i den indenlandske efterspørgsel at blive markant lavere i slutningen af prognoseperioden. Det er dog værd at understrege, at de seneste års kraftige vækstrater betyder, at efterspørgslen befinder sig på et højt niveau.

Figur I.8 Bidrag til indenlandsk efterspørgsel

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Midlertidig opbremsning i den private forbrugsvækst

Den private forbrugsvækst oversteg i 2006 for tredje år i træk 3 pct., og forbruget er dermed i tre år vokset hurtigere end indkomsterne, jf. figur I.10a. Det private forbrug faldt lidt overraskende i andet halvår af 2006, og udviklingen i detailomsætningen i indeværende års første måneder peger desuden på en beskeden forbrugsvækst i årets første kvartal. Det forventes, at der til en vis grad er tale om en midlertidig opbremsning, men det ventes dog ikke, at vækstraterne i de kommende år bliver nær så høje som i de seneste år. Flere forhold understøtter forventningen om en vis genopretning

af den private forbrugsvækst. Til trods for et svagt fald i løbet af det seneste år befinder forbrugertilliden sig fortsat på et højt niveau, og de seneste års meget høje vækstrater i både aktiekurser og boligpriser har medført en markant stigning i formuerne, der således udgør en betydelig potentiel forbrugsstimulans. Den kortsigtede disponible realindkomst ventes at stige med godt 2 pct. om året i prognoseperioden. Denne udvikling skal ses i lyset af forventede reallønstigninger på over 2 pct. i hele prognoseperioden, mens beskæftigelsen ventes at stige i indeværende år, men herefter at falde svagt i 2008 og 2009. Forbrugsudviklingen igennem 2006 samt et formodet fald i bilkøbet bidrager herudover til, at det samlede private forbrug kun forventes at vokse med knap 2 pct. i år, tiltagende til omtrent 2½ pct. i slutningen af prognoseperioden.

Tabel I.4 Indenlandsk efterspørgsel opdelt på underkomponenter

	Årets	Mængdestigning				
	priser	2005	2006	2007	2008	2009
	2006					
	Mia. kr.	-----		Pct.	-----	
Privat forbrug	796	4,2	3,4	1,8	2,4	2,5
Bilkøb	51	26,5	5,8	-8,4	-7,1	-0,9
Andet forbrug	745	2,9	3,3	2,5	3,0	2,7
Offentligt forbrug	418	1,1	1,2	1,5	1,1	1,1
Offentlige investeringer	30	3,0	6,6	-4,0	2,0	2,0
Boliginvesteringer	105	16,7	8,1	7,1	1,9	2,6
Erhvervsinvesteringer	230	7,7	13,4	5,3	3,1	3,3
Maskiner	173	11,2	14,2	6,3	4,1	4,1
Bygninger	57	-2,8	10,6	1,6	-0,8	0,5
Lagerændringer	10	-0,1	0,4	0,0	0,1	0,0
Indenlandsk efterspørgsel i alt	1.590	4,3	4,9	2,4	2,1	2,2

Anm.: Mængdestigning i "Lagerændringer" angiver bidrag til vækst i indenlandsk efterspørgsel.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

**SP-bidraget
antages genindført
fra 2008, ...**

Suspensionen af bidraget til den Særlige Pensionsopsparing (SP) er en del af den såkaldte forårspakke fra 2004. I 2005 blev regeringen og Dansk Folkeparti enige om at forlænge suspensionen frem til og med 2007. Parterne skal drøfte den Særlige Pensionsopsparing igen i indeværende år. Det er i denne prognose antaget, at ordningen genindføres fra 2008. SP-bidraget kan opfattes som en tvungen opsparing, der modsvares af en forøget pensionsudbetaling senere i livet. I princippet ændrer genindførelsen af SP-bidraget derfor ikke ved forbrugernes langsigtede indkomst, idet det er muligt at korrigere for den øgede pensionsindbetaling ved at sænke anden privat opsparing.² På denne måde kan et ønsket forbrugsniveau opretholdes på både kort og lang sigt. Imidlertid er flere forbrugere begrænsede i deres lånemuligheder, hvilket kan betyde, at de bliver tvunget til at sænke forbruget ved genindførelsen af bidraget. Det er i prognosen antaget, at halvdelen af befolkningen opfatter SP som en form for skat og derfor sænker forbruget ved genindførelse, mens den anden halvdel blot modkorrigerer anden privat opsparing. Samlet vurderes det, at den private forbrugsvækst i prognosen er omtrent ¼ pct.point mindre i 2008, end hvis suspensionen af SP fortsættes. Det kan dog ikke afvises, at den nuværende høje beskæftigelse og de seneste års formueudvikling betyder, at færre forbrugere aktuelt er kreditrationerede end i en mere neutral konjunktursituation. Dette kan trække i retning af, at den forbrugsdæmpende effekt af genindførelsen af SP kan være mindre end anslået.

**... og arbejds-
markedsbidraget
antages sænket**

I prognosen er det endvidere antaget, at arbejdsmarkedsbidraget sænkes med 0,2 pct.point fra 2008. Denne antagelse er begrundet i en forventning om et budgetteret overskud i arbejdsmarkedsfonden, jf. afsnit I.6. Det lavere arbejdsmarkedsbidrag trækker – i modsætning til genindførelsen af SP-bidraget – alt andet lige i retning af en højere disponibel indkomst, om end omfanget er mindre.

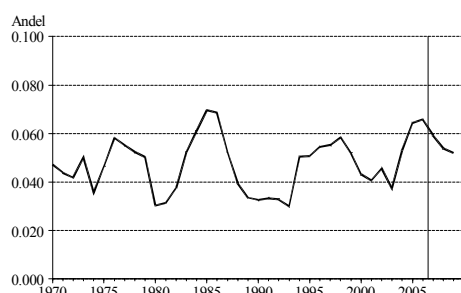
**Forventning om
fald i bilkøbet**

Husholdningernes bilkøb steg med ca. 6 pct. i 2006, og efter de voldsomme stigninger i 2004 og i 2005 udgjorde bilkøbet en høj andel af det samlede private forbrug, jf. figur

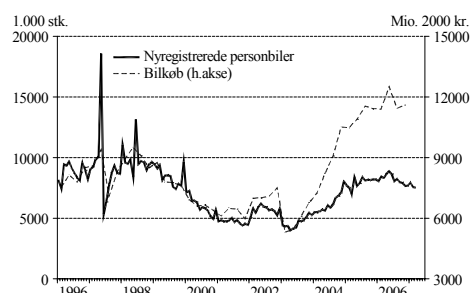
2) Pensionsopsparing er dog skattesubsidieret i forhold til anden privat opsparing.

I.9a. Det antages, at denne andel mindskes i takt med den mere afdæmpede konjunkturudvikling. Især i de senere år har der været en tendens til, at den gennemsnitlige nyanskaffede bil er blevet dyrere end tidligere, jf. figur I.9b. Forårets aftale mellem regeringen og Dansk Folkeparti om omlægning af bilbeskatningen kan imidlertid trække denne tendens i modsat retning. I forhold til den aktuelle situation implicerer afgiftsændringerne bl.a., at mindre biler typisk bliver relativt billigere. Dermed bliver mindre biler alt andet lige mere attraktive end tidligere. En sådan ændring i sammensætningen af bilkøbet forventes således at trække prisen på den gennemsnitlige nyanskaffelse ned, hvilket isoleret set vil bidrage til det forventede fald i bilkøbet. På denne baggrund skønnes et fald i bilkøbet i 2007 og 2008 afløst af stagnation i prognosens slutår.

Figur I.9a Bilkøbets andel af det samlede private forbrug

Figur I.9b Nyregistrerede personbiler og bilkøb

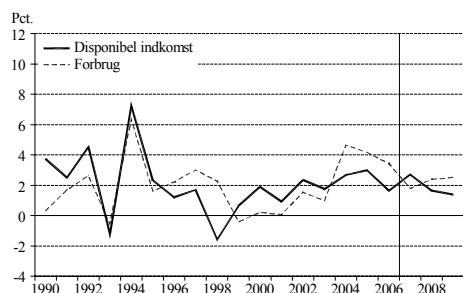
Anm.: Figuren til venstre viser bilkøbet (anskaffelse af køretøjer) som andel af det samlede private forbrug, i henhold til Nationalregnskabet. I figuren til højre er udviklingen i bilkøbet i Nationalregnskabet sammenholdt med antallet af husholdningernes nyregistrerede personbiler.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

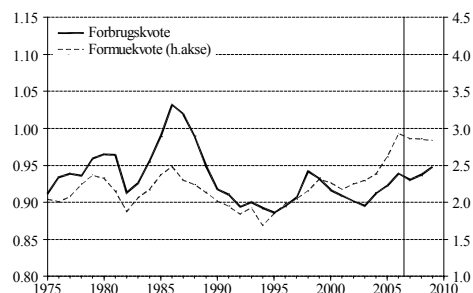
**En høj
formuekvote
understøtter
forbrugsvækst**

De seneste år er forbruget vokset hurtigere end indkomsten, og dermed er forbrugskvoten steget, jf. figur I.10a og I.10b. Specielt de forøgede boligformuer og i mindre omfang større pensionsformuer betyder, at formuekvoten er vokset kraftigt. Fremadrettet skønnes boligprisstigningerne at blive afdæmpede, hvilket stabiliserer formuekvoten. Den høje formuekvote relativt til forbrugskvoten de senere år indikerer, at de store boligformuer kun i mindre omfang er omsat i øget privat forbrug. I takt med, at boligpriserne skønnes at stabilisere sig, forventes det, at en del af de senere års formueforøgelse i højere grad end hidtil omsættes i forbrug. Derfor vurderes det, at forbrugskvoten vil stige i prognoseperioden. Et risikomoment er, at boligpriserne falder i de kommende år, hvorved forbrugsstimulansen fra den høje formue reduceres. I boks I.2 vises modelberegnedede effekter af et boligprisfald på 15 pct. over tre år i forhold til nærværende prognose.

Figur I.10a Indkomst og forbrug

Figur I.10b Forbrugs- og formuekvote

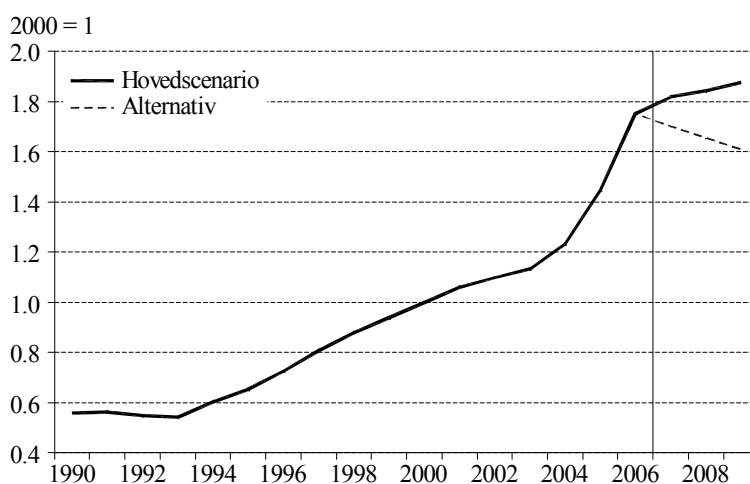
Anm.: SMEC's langsigtede indkomstdefinition er anvendt, jf. bilagstabel I.7. Forbrugskvoten angiver det samlede forbrugs andel af disponibel indkomst. Formuekvoten angiver den forbrugsbestemmende private formue målt i forhold til disponibel indkomst. Den private formue udgøres af husholdningernes finansielle formue (der er negativ), værdien af bolig og biler samt pensionsformuen efter skat.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

I en konjunkturvurdering spiller boligmarkedet en central rolle. Friværdi i boliger udgør for mange en forholdsvis stor del af den personlige formue, og større friværdier kan udgøre en betydelig stimulans til forbruget. Omvendt vil et fald i boligpriserne kunne indebære et mærkbart fald i forbruget.

I nærværende prognose er det antaget, at den reale kontantpris fastholder sit nuværende niveau. Kontantprisudviklingen er imidlertid vanskelig at forudsige, og af flere årsager kan et prisfald ikke udelukkes, jf. boks I.5 i *Dansk Økonomi, efterår 2006*. I nærværende boks illustreres derfor, hvordan et fald i boligpriserne kan tænkes at påvirke den økonomiske udvikling. Beregningerne tager udgangspunkt i, at kontantprisen falder med knap 3 pct. om året i perioden 2007-2009, hvilket indebærer, at den nominelle boligpris i 2009 ligger ca. 15 pct. under prognosens niveau, jf. figur A.

Figur A Niveaueet for den nominelle kontantpris

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Et boligprisfald på 15 pct. over 3 år vil ifølge Det Økonomiske Råds Sekretariats makroøkonomiske model, SMEC, indebære, at det private forbrug falder knap 2 pct. Sammen med et fald i boliginvesteringerne bidrager dette til en opbremsning i den økonomiske vækst, således at BNP-niveaueet bliver godt 1 pct. lavere og ledigheden ca. 25.000 personer højere i prognosens slutår, 2009. Bygge- og anlægssektorens beskæftigelse vil ifølge modelberegningerne falde med næsten 10.000 personer som følge af lavere investeringsaktivitet.

Fortsættes

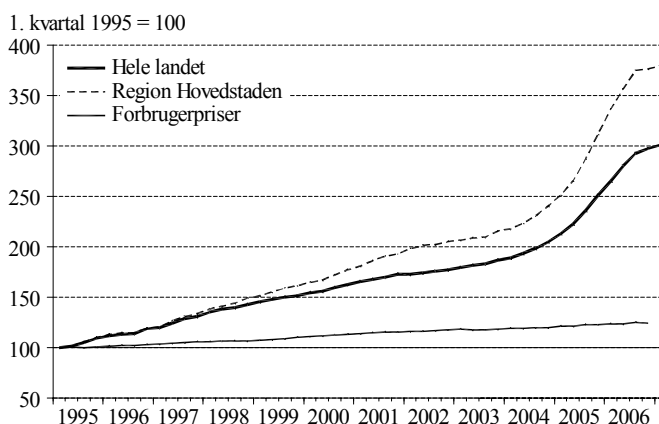
I den aktuelle situation er det tænkeligt, at den aktivitetsdæmpende effekt af et boligprisfald vil være mindre, end modelberegningen viser. Hvis der eksempelvis er og har været usikkerhed om, hvorvidt de senere års markante husprisstigninger er holdbare, er det sandsynligt, at de afledte formuegevinster ikke er indgået fuldt ud i forbrugsbeslutningen. I givet fald vil et fald i huspriserne ikke slå fuldt igennem på forbruget. Det faktum, at husholdningernes formue er steget markant i forhold til indkomsten, uden at forbruget er fulgt tilsvarende med, som det fremgår af figur I.10b, er udtryk for, at boligejerne i et vist omfang har været tilbageholdende med at omsætte formuegevinsterne i forbrug. Dette kan skyldes usikkerhed om, hvorvidt boligprisernes aktuelt høje niveau er holdbart, men det kan også blot skyldes, at der er en vis træghed i tilpasningen til et højere forbrugsniveau.

Det kan naturligvis omvendt ikke afvises, at effekterne af et boligprisfald kan blive kraftigere end indikeret af modelberegningerne. Det kan eksempelvis tænkes, at et (måske mere betydeligt) prisfald på boliger vil igangsætte en stigning i antallet af tvangsauktioner, der måske kan føre til en vis opstramning i den finansielle sektors udlånspraksis. Samtidig kan et husprisfald måske forstærkes af et stemningsskift blandt forbrugere (og i erhvervslivet), sådan at forbruget (og investeringerne) reduceres mere, end det formuereduktionen i sig selv skulle tilsige. Selvom et sådant scenario ikke kan afvises, vurderes det mere sandsynligt, at de afledte effekter af et eventuelt boligprisfald vil blive mindre (og ikke større) end indikeret af modelberegningerne.

Afdæmpede prisstigninger på boliger

Kontantprisen på boliger steg i 2006 ligesom året før med omkring 20 pct. Stigningstakten over de senere år har været så kraftig, at vedvarende høje vækstrater i de kommende år forekommer urealistisk. Det er imidlertid svært at afgøre, om og i givet fald hvor meget boligpriserne afviger fra en mere langsigtet ligevægt, jf. *Dansk Økonomi, efterår 2006*. Efter flere års høj vækst på hele boligmarkedet har udviklingen på det seneste været knap så entydig. Priserne på ejerlejligheder er på landsplan faldet de seneste par kvartaler, og prisfaldet har været mest udtalt i hovedstadsregionen, hvor også de foregående års prisstigninger var kraftigst. Salget af parcel- og rækkehuse i 1. kvartal i år var det laveste siden 1. kvartal 2003, men det har ikke resulteret i fald i priserne på landsplan. Dog er huspriserne stagneret i Region Hovedstaden i 4. kvartal 2006 og 1. kvartal i år, jf. figur I.11.

Figur I.11 Regionale huspriser

Anm.: Figuren viser udviklingen i den sæsonkorrigerede, gennemsnitlige kvadratmeterpris i hele landet og i Region Hovedstaden. Til sammenligning er endvidere vist udviklingen i deflatoren for det private forbrug. Sidste observation af huspriserne er 1. kvartal 2007, mens sidste observation af forbrugerpriserne er 4. kvartal 2006.

Kilde: Realkreditrådet og egne beregninger.

Minimal effekt på boligpriser af nye låntyper

Folketinget skal inden sommer behandle et lovforslag om nye boliglån. Hvis dette forslag vedtages, bliver det muligt at optage lån ved hjælp af de såkaldt særligt dækkede obligationer (SDO). Ved SDO-baserede lån er der ingen maksimal løbetid, og tilrettelæggelsen af eventuelle afdragsfrie perioder bliver mere fleksibel. Til gengæld må boligen kun belånes med 70 pct. af ejendomsværdien mod de nuværende 80 pct. for traditionelle realkreditlån. Den lavere belåningsgrænse for SDO-lånene gælder dog kun, hvis løbetiden overstiger 30 år, eller hvis afdragsfriheden overstiger 10 år.³ Finansieringen af de ekstra 10 pct. vil sædvanligvis være dyrere end ved realkreditlån. Det er forventningen, at renten på SDO-baserede lån kan blive en anelse lavere end på traditionelle danske realkreditlån, fordi SDO-lån formentlig opfattes som en smule mere sikre af investorerne. De nye låntyper tilbyder en mere fleksibel finansieringsform og er valgfrie, hvorfor de oplagt ikke kan have negativ effekt på

3) Det forventes dog, at belåningsgrænsen hæves til 75 pct. fra 2009.

boligpriserne. I forhold til de eksisterende afdragsfrie lån, er det dog ikke oplagt, at de SDO-baserede lån skulle kunne reducere den månedlige ydelse i nævneværdigt omfang. På denne baggrund vurderes det, at den positive effekt på boligpriserne af de nye lånetyper vil være meget begrænset.

Antagelse om stagnation i den reale kontantpris

Fortsat fremgang i indkomsten trækker i retning af fortsatte stigninger i boligpriserne. Omvendt taler det høje niveau for boligprisen, en vis stigning i boligmassen som følge af de seneste års høje boliginvesteringer samt en begrænset stigning i renten i de kommende år for en nedadgående tendens i priserne. Det antages på denne baggrund, at den reale kontantpris fremover vil være omtrent uændret. Som følge af udviklingen igennem 2006 indebærer denne antagelse, at niveauet for de reale boligpriser vil være knap 2 pct. højere i 2007 end i 2006.

Afdæmpede boliginvesteringer

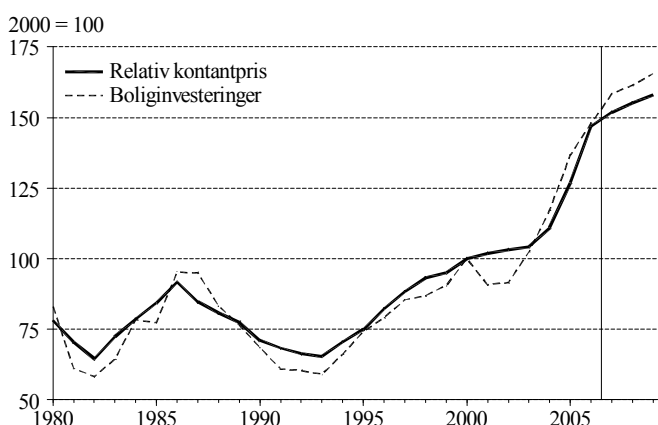
Boliginvesteringerne voksede i 2006 med knap 10 pct., og de er dermed steget med 10-15 pct. årligt siden 2003. Det har naturligvis udvidet boligbeholdningen betydeligt, hvilket som nævnt er et medvirkende argument for, at boligpriserne ikke forventes at stige realt i prognoseperioden. Der har traditionelt været en tæt sammenhæng mellem kontantprisen relativt til byggeomkostningerne og boliginvesteringerne, jf. figur I.12. Det relativt høje niveau for kontantprisen må på den baggrund formodes at understøtte det høje niveau for boliginvesteringerne. Den kraftige vækst i løbet af 2006 betyder, at niveauet for boliginvesteringerne i 2007 ventes at ligge omkring 7 pct. højere end sidste år. Fremadrettet ventes på baggrund af den forventede udvikling i boligpriserne kun små stigninger i boliginvesteringerne.

Fortsat stigning i maskininvesteringskvoten

I de seneste år er der foretaget betydelige investeringer i maskiner og transportmidler, hvorved maskininvesteringskvoten er vokset kraftigt, jf. figur I.13a. Bruttoinvesteringskvoten har udvist en stigende tendens siden begyndelsen af 1980'erne, men de seneste godt 10 år har stigningen været særlig kraftig. Det afspejler blandt andet, at afskrivningsraterne er steget som følge af mere teknologitunge investeringer. Højere bruttoinvesteringer er således en nødvendighed for at opretholde et givet niveau for nettoinvesteringerne. Bruttoinvesteringerne er bestemmende for

den økonomiske vækst på kortere sigt, idet øgede bruttoinvesteringer giver en øget efterspørgselsimpuls. Det er imidlertid nettoinvesteringer, der er den mest relevante størrelse i forhold til produktionskapaciteten på længere sigt, idet positive nettoinvesteringer udvider kapitalapparatet. I de kommende år forventes den kraftige vækst i maskininvesteringerne at aftage en anelse, hvilket resulterer i, at bruttoinvesteringskvoten stiger langsommere end de seneste år. Nettoinvesteringskvoten forventes således at være omtrent uændret i prognoseperioden, hvilket blandt andet skal ses i lyset af den mere afdæmpede udvikling i efterspørgslen i prognoseperioden.

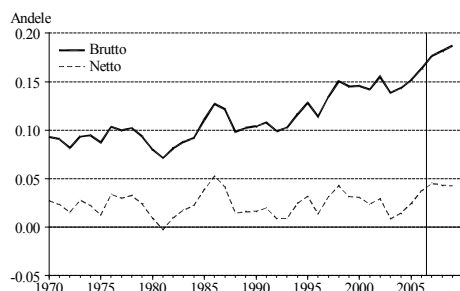
Figur I.12 Boliginvesteringer og kontantpris

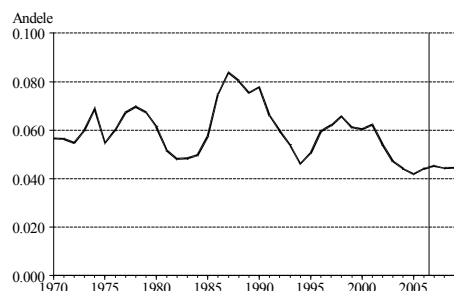
Anm.: Den relative kontantpris er beregnet som forholdet mellem kontantprisen (prisen på eksisterende boliger) og byggeomkostningerne på nybyggede boliger.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Figur I.13a Maskininvesteringskvote

Figur I.13b Bygningsinvesteringskvote

Anm.: Bruttomaskininvesteringskvoten er defineret som maskininvesteringerne i forhold til BVT i de private byerhverv. Nettomaskininvesteringskvoten er defineret som bruttomaskininvesteringerne fratrukket afskrivninger i forhold til BVT i de private byerhverv. Bygningsinvesteringskvoten er bruttoinvesteringerne.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Konstant bygningsinvesteringskvote

Bygningsinvesteringskvoten steg en smule i 2006 efter en faldende tendens siden 2000, jf. figur I.13b. Antagelsen om en svagt stigende rente i prognoseperioden forventes at lægge en dæmper på væksten i bygningsinvesteringerne. Det antages, at bygningsinvesteringskvoten vil være tilnærmelsesvis konstant i hele prognoseperioden.

Stort bidrag fra lagerinvesteringer i 2006

Lagerinvesteringerne bidrog med knap $\frac{1}{2}$ pct.point til væksten i den indenlandske efterspørgsel i 2006. Det store bidrag stammer især fra årets 3. kvartal, hvor det private forbrug overraskende faldt betydeligt. Der kan således være tale om en mere eller mindre utilsigtet lageropbygning. Med de relativt store lagre in mente kan negative vækstbidrag ikke afvises, men det er antaget, at vækstbidraget til den indenlandske efterspørgsel vil være omtrent nul i resten af prognoseperioden.

I.4 Udenrigshandel og betalingsbalance

Overskuddet på betalingsbalancen reduceres

Der er stadigvæk et pænt overskud på betalingsbalancen, om end overskuddet de seneste par år er faldet betragteligt. Faldet skyldes, at den stærke indenlandske efterspørgsel i høj grad er imødekommet med importerede varer. Overskuddet forventes at blive reduceret yderligere som et resultat af udviklingen i vare- og tjenestebalancen de kommende

år. Forværringen af handelsbalancen skyldes, at den indenlandske produktionskapacitet også i de kommende år er begrænset, hvilket betyder, at importkvoten fortsat vil være høj. Desuden forventes lidt lavere vækstrater på de vigtigste eksportmarkeder samt relativt høje indenlandske prisstigninger at medføre en mere afdæmpet udvikling i eksporten i de nærmeste år.

Stor stigning i eksporten

Eksporten steg i 2006 med næsten 10 pct., hvilket er den største fremgang siden 2000. Fremgangen kan i vid udstrækning tilskrives en høj økonomisk vækst i de lande, som aftager den danske eksport, idet den sammenvejede BNP-vækst var mere end 3½ pct. Det er især eksporten af varer til Sverige, Norge, Storbritannien og Tyskland, der er steget gennem det seneste år, mens eksporten af varer til andre EU-lande har udviklet sig mindre gunstigt.

Væksten i udlandet aftager

Den sammenvejede BNP-vækst i aftagerlandene for den danske eksport ventes at falde fra 3,6 pct. i 2006 til knap 3 pct. i 2007. Det skyldes både, at væksten i nabolandene, som udgør vigtige markeder for dansk eksport, vil blive en anelse lavere, og at USA står overfor en afmatning. I de efterfølgende år vil væksten i Danmarks aftagerlande falde yderligere, og i 2009, som er prognosens sidste år, vil den nærme sig 2½ pct.

Tab af markedsandele

Eksporten af varer steg 5,7 pct. i 2006, jf. tabel I.5 og bilagstabel I.8. En stor del af denne stigning var trukket af en betydelig vækst i industrieksporten, som udgør omtrent 70 pct. af eksporten af varer. Stigningen i eksporten af industri-varer var sidste år mindre end stigningen i importen i Danmarks samhandelslande, hvilket betyder, at den danske industri har tabt markedsandele, jf. figur I.14.

Pæn stigning i industrieksporten i 2007

I 2007 vurderes industrieksporten ikke at stige så voldsomt som året før, hvilket skyldes, at væksten i aftagerlandene skønnes at falde. En meget høj eksportordrebeholdning indikerer dog, at væksten i industrieksporten også i 2007 bliver høj.

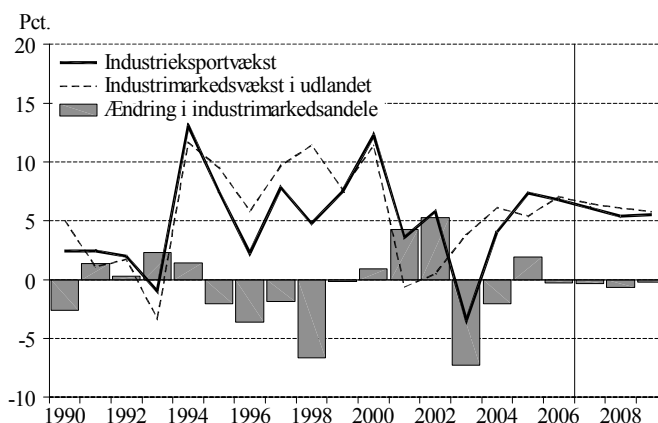
Tabel I.5 Eksport og import

	Årets priser 2006	Mængdestigning				Prisstigning			
		2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
	Mia. kr	Pct.				Pct.			
Vareeksport	539	5,7	4,7	3,6	3,4	2,7	0,0	1,2	1,3
heraf industri	356	6,8	6,1	5,4	5,5	-1,0	0,2	1,3	1,3
Tjenesteeksport	311	17,0	9,1	3,9	3,3	1,8	1,9	1,6	1,5
Eksport i alt	849	9,6	6,3	3,7	3,4	2,3	0,7	1,3	1,4
Vareimport	531	12,9	7,6	5,6	6,1	2,9	-0,3	0,7	0,9
heraf industri	426	15,3	7,8	5,9	6,3	1,6	-0,4	1,0	1,0
Tjenesteimport	270	16,1	8,1	4,4	3,0	2,9	1,4	1,6	1,6
Import i alt	802	14,0	7,8	5,2	5,0	2,9	0,3	1,0	1,2

Anm.: Industrieksport er varehandel ekskl. nærings- og nydelsesmidler (landbrug) og energi. Tilsvarende for industriimport.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Figur I.14 Industrieksport, markedsvækst og markedsandele

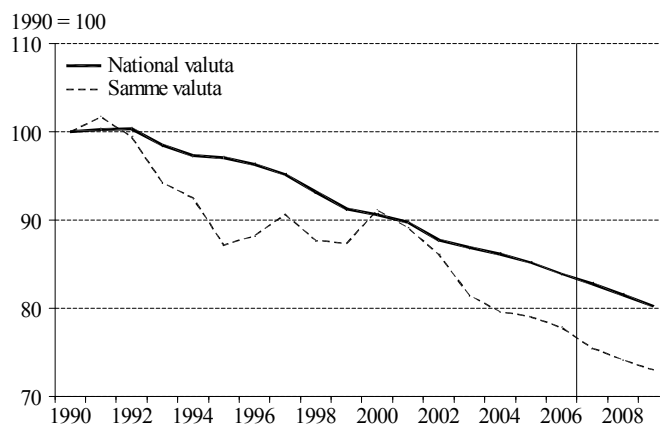
Anm.: Markedsandelene er konstrueret ved at sætte den danske industrieksport i forhold til et vejet gennemsnit af aftagerlandenes industriimport. Både eksport og import er mængder. Aftagerlandenes import er sammenvejet med udgangspunkt i de givne eksportvægte, jf. bilagstabel I.1.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank, OECD, *Economic Outlook* og egne beregninger.

Høje lønstigninger svækker konkurrenceevnen

De seneste år er timelønomkostningerne i industrien steget mere end udlandets, hvilket har betydet, at lønkonkurrenceevnen er blevet svækket, jf. tabel I.6 og figur I.15. I 2005, hvor industrimarkedsandelene steg, var stigningen i produktiviteten dog stor nok til at kompensere for de højere lønstigninger og ændringen i kronekursen. I de kommende år ventes lønningerne i Danmark fortsat at stige mere end udlandets. Da produktivitetsudviklingen ikke kan antages at kompensere for den forventede merlønstigning i Danmark, må der imødeses en markant forværring af konkurrenceevnen og dermed tab af markedsandele. Endvidere betyder dollarens svækkelse en yderligere forværring af konkurrenceevnen i 2007. På baggrund af den dårligere konkurrenceevne kombineret med en forventet lavere vækst i udlandet ventes væksten i eksporten af industrivarer at falde noget i de kommende år.

Figur I.15 Lønkonkurrenceevne

Anm.: Se anmærkning og kildeangivelse til tabel I.6.

Tabel I.6 Lønkonkurrenceevne

	2005	2006	2007	2008	2009
	----- Pct. -----				
Stigning i timelønomkostninger					
udland	2,5	2,4	2,8	2,9	2,8
indland	3,6	3,9	4,3	4,5	4,5
Ændring i relativ løn	-1,1	-1,5	-1,4	-1,6	-1,6
Ændring i effektiv kronekurs	-0,4	0,1	1,7	0,2	0,0
Ændring i lønkonkurrenceevne	-0,8	-1,6	-3,1	-1,8	-1,6

Anm.: Ændringen i den relative løn er lig lønstigningen i udlandet minus lønstigningen i Danmark. En positiv ændring i kronekursen indikerer en stigning i kronens værdi og bidrager til en forværring af konkurrenceevnen. Ændringen i lønkonkurrenceevnen er lig ændringen i den relative løn minus ændringen i den effektive kronekurs. Et negativt tal indebærer en forværring af konkurrenceevnen. Lønomkostningerne omfatter både direkte og indirekte omkostninger. De danske lønstigninger i denne tabel (og figur I.15) bygger på Dansk Arbejdsgiverforenings internationale lønstatistik og kan derfor historisk afvige fra lønstigninger anvendt andetsteds. De udenlandske lønstigninger i denne tabel kommer fra bilagstabel I.2.

Kilde: Dansk Arbejdsgiverforening, *International lønstatistik*, Bureau of Labor Statistics, *International Comparisons of Hourly Compensation Costs for Production Workers in Manufacturing*, EcoWin og egne beregninger.

Faldende energiexport

Eksporsten af energi, der hovedsagelig består af olie og gas fra Nordsøen, er målt i værdi steget med to cifrede vækstrater de seneste år og udgjorde i 2006 67 mia. kr. I de kommende år forventes produktionen og dermed eksporten i henhold til Energistyrelsens prognose for dansk olie- og gasproduktion at falde. Under antagelse af en oliepris på 65 dollar pr. tønde vurderes det, at værdien af energiexporten kun vil udgøre 9 pct. af vareeksporten i 2009 mod 12 pct. i 2006. Da energiforbruget i høj grad afhænger af den økonomiske aktivitet, vil energiimporten stige i prognoseperioden, om end vækstraterne vil være faldende. Foruden den økonomiske vækst i Danmark afhænger energiimporten af aktivitetsniveauet inden for søtransport, da brændstoffpåfyldning af danske skibe i udlandet udgør en anseelig del af den samlede energiimport. Nettoeksporten af energi, der i 2006 udgjorde 16 mia. kr., skønnes at være reduceret til 5 mia. kr. i 2009.

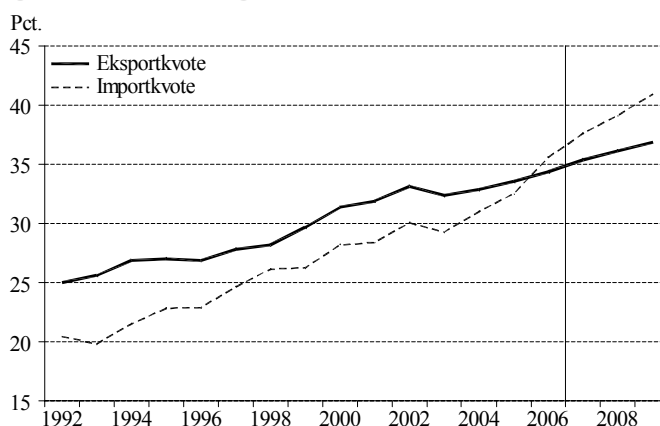
Stor fremgang i landbrugseksport

Eksporten af landbrugsvarer udviklede sig overraskende godt i 2006, idet landbrugseksporten målt i mængder steg med godt 7 pct. I de kommende år forventes mere beskedne vækstrater.

Kraftig vækst i importen

Den samlede import steg sidste år med 14 pct., hvilket er den største stigning siden 1970'erne. Den store stigning var et resultat af en stærkt stigende efterspørgsel, der i høj grad er blevet tilfredsstillet med importerede varer og tjenester, da produktionskapaciteten i Danmark for tiden er begrænset. Vækstraten i importen af varer ventes at blive halveret til omkring 7 pct. i 2007 og vil i de efterfølgende år falde yderligere som et resultat af den lavere indenlandske vækst. På den baggrund ventes importkvoten at stige yderligere de kommende år. Stigningen forventes dog at blive lavere end i 2006, jf. figur I.16.

Figur I.16 Udenrigshandelskvoter

Anm.: Import- og eksportkvoterne vedrører kun handel med varer og er opgjort i forhold til BNP i faste priser.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Aftagende vækst i udlandet smitter af på søtransport

Både tjenesteeksporten og tjenesteimporten voksede kraftigt sidste år, hvilket bl.a. hang sammen med A.P. Møller Mærsk's overtagelse af et konkurrerende udenlandsk rederi i 2005. I de kommende år forventes både væksten i importen og eksporten af tjenester, som hovedsagelig omhandler sø-

transport, at falde i takt med, at væksten i udlandet falder. Da tjenesteeksporten overstiger tjenesteimporten, og da udviklingen er næsten parallel, betyder det et positivt og svagt stigende bidrag til betalingsbalancen.

Fald i nettoeksport af varer forværrer betalingsbalancen

Den markante stigning i importen af varer har betydet, at varebalancen i 2006 blev forværret med cirka 30 mia. kr. i forhold til året før, jf. tabel I.7. Da importen også i de kommende år forventes at vokse hurtigere end eksporten, fortsætter denne udvikling, og varebalancen vil allerede i år blive negativ. Det stigende overskud på tjenestebalancen opvejer ikke faldet i nettoeksporten af varer, og dermed vil overskuddet på betalingsbalancen reduceres frem til 2009, hvor det ventes at udgøre ca. ½ pct. af BNP mod 2,4 pct. i 2006. Uden de betydelige nettorenteindtægter, der indtil 2004 var negative, ville overskuddet på betalingsbalancen blive vendt til et underskud i prognosens sidste år.

Tabel I.7 Betalingsbalancens løbende poster og udlandsgæld

	2005	2006	2007	2008	2009
	----- Mia. kr. -----				
Varebalance	39	7	-6	-16	-30
Tjenestebalance	35	40	49	50	53
Nettorenteindtægter	10	23	20	21	21
Øvrige poster	-25	-31	-32	-33	-35
Løbende poster i alt	59	39	30	23	10
Tilgodehavende i udlandet, ultimo	20	-34	-5	17	26
	----- Pct. af BNP -----				
Løbende poster i alt	3,8	2,4	1,8	1,3	0,5
Tilgodehavende i udlandet, ultimo	1,3	-2,1	-0,3	1,0	1,4

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

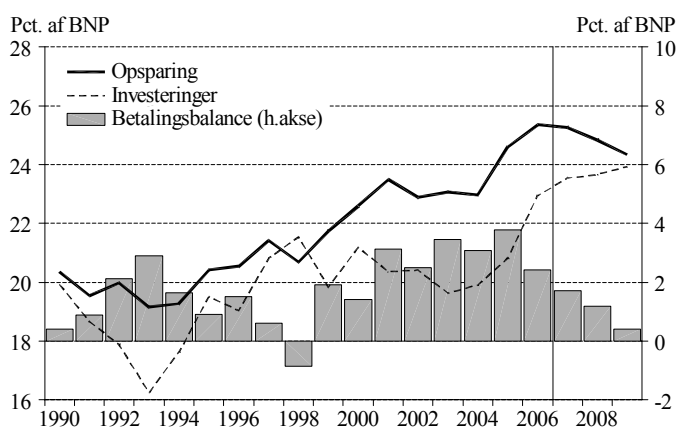
Stigende nettoformue i udlandet

I 2005 have Danmark tilgodehavender i udlandet, men kraftige værdireguleringer af aktier betød, at Danmark i 2006 igen fik en udlandsgæld. De stadige overskud på betalingsbalancen betyder, at Danmark i 2008 igen overgår fra at have en udlandsgæld til at have nettotilgodehavende i udlandet. I 2009 skønnes dette tilgodehavende at ville udgøre knap 1½ pct. af BNP.

Stigende investeringskvote

Den forværrede betalingsbalance i prognoseperioden kan opfattes som et resultat af svagt stigende investeringer på et tidspunkt med faldende opsparing, jf. figur I.17. Faldet i opsparingen skyldes hovedsageligt, at overskuddet på de offentlige finanser er vigende frem mod 2009. Den faldende opsparingskvote er dog også påvirket af en svagt stigende privat forbrugskvote. Den stigende efterspørgsel samt de stigende lønninger får virksomhederne til at øge investeringsomfanget, og da opsparingen falder, må investeringerne i højere grad finansieres fra udlandet. Resultatet bliver samlet set en mærkbart forringet betalingsbalance.

Figur I.17 *Betalingsbalance, investeringer og opsparing*

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

I.5 Beskæftigelse, løn og priser

Kraftig vækst i beskæftigelsen ...

Den private beskæftigelse steg ca. 50.000 personer i 2006, hvilket resulterede i et fald i ledigheden og en stigning i arbejdsstyrken, jf. tabel I.8. Ledigheden nåede i starten af 2007 ned på omkring 105.000 personer, hvilket er ca. 35.000 personer under det skønnede strukturelle niveau. Fremskrivningen indebærer, at ledigheden vil ligge omkring dette lave niveau i de kommende år, dog med en svag tendens til stigning.

Tabel I.8 Arbejdsstyrke, beskæftigelse og ledighed

	2006	2005	2006	2007	2008	2009
	1.000 pers.	-----	Ændring i 1.000 personer		----	
Arbejdsstyrke	2.902	0	19	17	-1	-2
Beskæftigelse	2.778	19	52	35	-5	-5
Fremstillingserhverv	293	-5	2	8	5	-9
Serviceerhverv	1.285	23	39	15	-8	4
Bygge-og anlægserhverv	210	9	12	7	3	4
Privat beskæftigelse i øvrigt	173	-5	0	4	-5	-6
Offentligt ansatte	816	-3	-2	1	1	1
Registrerede ledige	124	-19	-33	-18	4	3
		-----	1.000 pers.		-----	
Registrerede ledige		157	124	106	110	114
Antal aktiverede		62	54	54	63	63
Efterløn og overgangsydelse ^{a)}		166	145	152	157	158
		-----	Pct.		-----	
Ledighed		5,5	4,3	3,6	3,8	3,9

a) Faldet i antal personer på efterløn og overgangsydelse i 2006 skyldes primært nedsættelsen af folkepensionsalderen og udfasningen af overgangsydelsen. Stigningen i antallet af aktiverede i 2008 skyldes indføringen af fuldtidsaktivering af dagpengemodtagere efter 2½ års ledighed.

Anm.: Erhvervsopdelingen i SMEC afviger fra opdelingen i nationalregnskabet. I "Privat beskæftigelse i øvrigt" indgår landbrug, energi mv. Fremstillingserhvervene er mindre end i nationalregnskabet; eksempelvis tilhører fødevarerindustrien landbrugserhvervet i SMEC.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, Statistikbanken, ADAM's databank og egne beregninger.

Arbejdsstyrken steg i 2006 for første gang i det nuværende opsving, hvilket bragte den op på det højeste niveau i de seneste 20 år. Stigningen i arbejdsstyrken er en følge af konjunkturudviklingen, idet den demografiske udvikling isoleret set tilsiger et fald i arbejdsstyrken, jf. tabel I.9.

... i service samt bygge- og anlægssektoren

Den store stigning i beskæftigelsen fandt først og fremmest sted i serviceerhvervet, hvor beskæftigelsen steg med ca. 40.000 personer, mens den i bygge- og anlægssektoren steg med ca. 10.000 personer. Beskæftigelsen ventes som gennemsnit at være højere i 2007 end 2006, men ventes derefter at være omtrent uændret. Stigningen i produktionen vil derfor stort set følge stigningen i produktiviteten i fremskrivningen.

Tabel I.9 Befolkning og arbejdsstyrke

	2006	2006	2007	2008	2009
	1.000	---	Ændring i 1.000 personer		---
Samlet befolkning	5.419	17	14	14	13
under 15 år	1.013	-3	-5	-7	-9
15 til 64 år	3.591	8	5	1	3
65 år og derover	815	11	15	20	24
Arbejdsstyrken					
Demografisk forløb		-8	-8	-7	-5
Bidrag fra tiltag på arbejdsmarkedet mv.		6	3	0	0
Strukturelt forløb		-2	-5	-7	-5
Konjunktur mv.		18	13	6	3
Det ventede forløb	2.902	19	17	-1	-2

Anm.: "Strukturelt forløb" er beregnet som summen af "demografisk forløb" og "bidrag fra tiltag på arbejdsmarkedet mv.", mens summen af "strukturelt forløb" og "konjunktur mv." danner det ventede forløb. Bidragene til arbejdsstyrken i det demografiske forløb bygger på konstante erhvervsfrekvenser fra 2004. Bidragene til arbejdsstyrken fra tiltag på arbejdsmarkedet indeholder korrektioner for bl.a. efterlønsreform, førtidspensionsreform og ændringer i befolkningens uddannelsesniveau.

Kilde: Danmarks Statistik, DREAM's befolkningsprognose (2006) og egne beregninger.

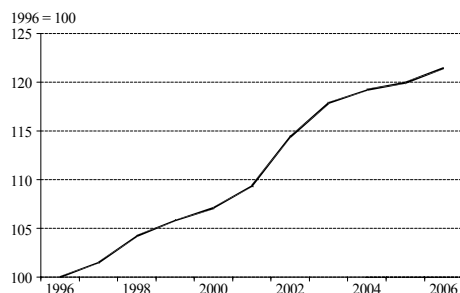
Udviklingen i timeproduktiviteten har skuffet

Stigningen i timeproduktiviteten var meget lav i 2006, hvilket også forventes at blive tilfældet i 2007. Den uændrede produktivitet i 2007 er et resultat af, at beskæftigelsesniveauet ved indgangen til 2007 var meget højt som følge af en kraftig stigning i beskæftigelsen i anden halvdel af 2006. Samtidig ventes en lavere vækst i BVT i 2007 end i 2006. Selvom investeringerne i de senere år har ligget på et relativt højt niveau, har dette kun givet anledning til en begrænset stigning i forholdet mellem kapital og arbejdskraft, fordi beskæftigelsesvæksten i private byerhverv også har været høj, jf. figur I.18a. Der er således kun et beskedent bidrag fra kapitalintensiteten til produktivitsudviklingen. En yderligere forklaring på den svage produktivitsudvikling kan være, at ledigheden er nedbragt meget på det seneste. Stigningen i timeproduktiviteten i de private byerhverv har i gennemsnit ligget på 1,4 pct. siden 1990, jf. figur I.18b.

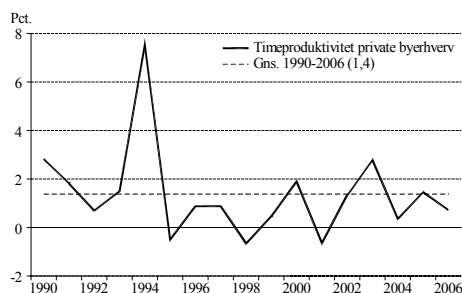
Stigningen i timeproduktiviteten lavere i servicesektoren end i industrien

Private byerhverv omfatter servicesektoren, industrisektoren samt bygge- og anlægssektoren. Den gennemsnitlige produktivitsstigning har været meget forskellig i de tre sektorer i perioden 1990-2006. I industrien steg timeproduktiviteten i gennemsnit 2,6 pct. om året, mens den gennemsnitlige

Figur I.18a Forholdet mellem maskinkapital og arbejdskraft i private byerhverv

Figur I.18b Produktiviteten i private byerhverv

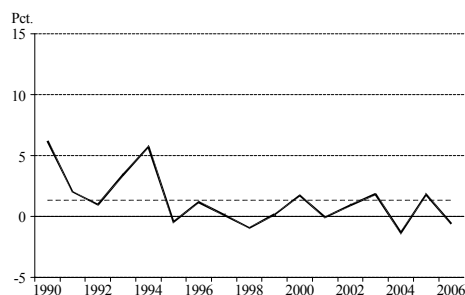
Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

stigning i servicesektoren kun har været 1,3 pct., jf. figur I.19. I bygge- og anlægssektoren varierer produktivitetstigningerne meget fra år til år, men set over hele perioden faldt produktiviteten lidt. Den største sektor er servicesektoren, der udgør næsten 70 pct. af produktionen (BVT) i private byerhverv, mens produktionen i industrien samt bygge- og anlægssektoren udgør henholdsvis knap 20 pct. og godt 10 pct. Siden midten af 1980'erne er industriens andel af produktionen faldet med ca. 6 pct.point, mens servicesektoren er steget med 8 pct.point. Tendensen til, at servicesektoren vil udgøre en stigende andel af produktionen i de private byerhverv, forventes også at fortsætte fremover. Denne ændring i erhvervsstrukturen vil bidrage til at begrænse produktivitetstigningerne fremadrettet.

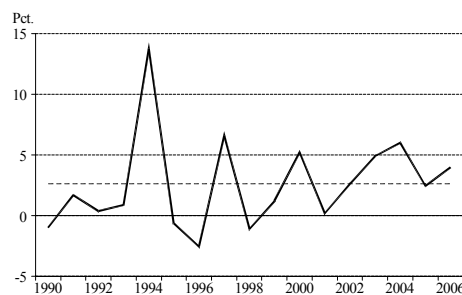
Produktiviteten antages at følge historisk gns.

I prognosen antages det, at væksten i timeproduktiviteten vil svare til gennemsnittet for perioden 1990-2006, der som nævnt er 1,4 pct.

Figur I.19.a Timeproduktivitetsstigning, servicesektoren

Figur I.19b Timeproduktivitetsstigning, industrisektoren

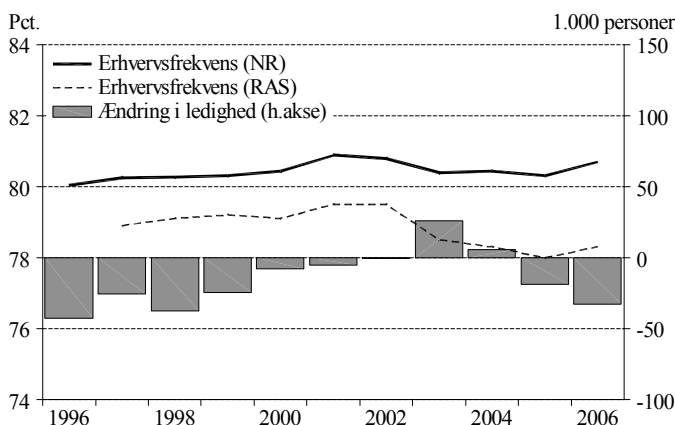
Anm.: Den gennemsnitlige produktivitetstigning har i perioden 1990-2001 været 2,6 pct. i industrien og 1,3 pct. i servicesektoren.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Arbejdsstyrken er steget

Arbejdsstyrken ventes at være højere i 2007 end i 2006 som følge af den positive konjunkturudvikling. Dette modvirker de senere års demografisk betingede tendens til fald i arbejdsstyrken. Udviklingen i arbejdsstyrken i de seneste 10 år har været påvirket af ændringer i konjunktoren. Ledighedsfaldet på ca. 120.000 personer fra 1996-2006 er sammenfaldende med en stigning i arbejdsstyrken på ca. 65.000 personer. Der er således en forholdsvis klar tendens til, at erhvervsfrekvensen opgjort ifølge Nationalregnskabet stiger, når ledigheden falder og omvendt, jf. figur I.20.

Figur I.20 Erhvervsfrekvens og ændringen i ledighed

Anm.: RAS statistikken er en opgørelse primo året, mens nationalregnskabet (NR) er opgjort medio året. Erhvervsfrekvensen (NR) er opgjort som arbejdsstyrken inklusive udlændinge, som arbejder i Danmark, i forhold til danskere mellem 16-64 år. Det indebærer, at tælleren inkluderer personer, som ikke er medtaget i nævneren. Erhvervsfrekvensen (RAS) medtager kun danskere.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, Statistikbanken, ADAM's databank og egne beregninger.

Flere statistiske opgørelser af arbejdsstyrken

I figur I.20 er to forskellige statistiske opgørelser af arbejdsstyrken vist. Som det fremgår, er såvel niveauet og udviklingen i de to opgørelser forskellige. Forskellen afspejler, at de to opgørelser har forskellige formål og detaljeringsgrad, jf. boks I.3. I den Registerbaserede Arbejdsstyrke-Statistik (RAS) indgår f.eks. kun personer, der er bosiddende i Danmark, mens nationalregnskabets opgørelse af

arbejdsstyrken også medtager udlændige, der arbejder i Danmark. Forskellen i de to opgørelser af arbejdsstyrken, der er særligt markant i de seneste år, kan sandsynligvis delvis tilskrives, at NR medtager udenlandsk arbejdskraft.

Flere udlændinge arbejder i Danmark

Denne forklaring understøttes også af, at antallet af arbejdstilladelser er steget betragteligt i de senere år. Der er også tegn på, at pendlingen til Danmark fra vores nabolande er steget. I sidstnævnte tilfælde er der dog kun tale om en udvidelse af arbejdsstyrken, hvis der er tale om udlændinge, der arbejder i Danmark, mens f.eks. danskere, der flytter til Sverige og derefter pendler til Danmark, ikke bidrager til en udvidelse i arbejdsstyrken.

Flere ældre i arbejdsstyrken

Den registerbaserede arbejdsstyrkestatistik giver oplysninger om personkarakteristika som f.eks. alder og køn. Det må forventes, at forskellige aldersgruppers arbejdsudbud påvirkes forskelligt af konjunkturerne. Det er således sandsynligt, at de yngste og ældste aldersgruppers erhvervsdeltagelse bliver mest påvirket af konjunkturudviklingen. En højkonjunktur betyder, at det er nemmere at finde et job, hvilket kan få unge til at færdiggøre deres uddannelse hurtigere, og gør det lettere for unge at finde et fritidsjob. Tilsvarende kan den ældste del af arbejdsstyrken vælge at trække sig senere tilbage, når tiderne er gode, og folkepensionister kan lettere finde et job, der gør det muligt at supplere deres indkomst med et deltidsjob. Figur I.21a viser udviklingen i erhvervsfrekvensen fordelt på aldersgrupper siden 1996. Udviklingen viser, at de ældre aldersgruppers erhvervsfrekvens er steget, mens de yngste aldersgruppers erhvervsfrekvens er faldet svagt. Fra primo 2005 til primo 2006 er erhvervsfrekvensen for de 65-67-årige og de 16-24-årige steget. Siden 2000 er erhvervsfrekvensen for alle over 59 år steget, hvilket bl.a. kan ses i sammenhæng med, at andelen af 60-61-årige på efterløn er faldet, jf. figur I.21b. Det er sandsynligvis en følge af efterlønsreformen fra 1999.

Der er tre statistiske kilder til opgørelse af arbejdsstyrken:

- Den Registerbaserede Arbejdsstyrkestatistik (RAS)
- Nationalregnskabet (NR) og ledighedsstatistikken (CRAM)
- Arbejdskraftundersøgelsen (AKU)

Den Registerbaserede arbejdsstyrke opgør befolkningen med bopæl i Danmark pr. 1. januar med oplysninger om tilknytningen til arbejdsmarkedet ultimo november året før. For at indgå i arbejdsstyrken som beskæftiget skal personen have en årlig erhvervsindkomst på minimum ca. 8.900 kr. Statistikken indeholder oplysninger om karakteristika som f.eks. alder, køn og en lang række socioøkonomiske variable.

I konjunkturvurderinger, hvor der anvendes makroøkonometriske modeller som f.eks. SMEC, er udgangspunktet for arbejdsstyrken opgørelsen af den gennemsnitlige beskæftigelse for året, som opgjøret i nationalregnskabet (NR) og den gennemsnitlige ledighed, som opgjøret i arbejdsløshedsstatistikken (CRAM). Denne statistik giver ikke oplysning om personkarakteristika, som f.eks. alder, køn og uddannelse.

Nationalregnskabet (NR) bygger opgørelsen af beskæftigelsen på arbejdstidsregnskabet (ATR), og beskæftigelsen i arbejdstidsregnskabet opgøres på baggrund af den registerbaserede arbejdsstyrke (RAS). Dog indgår personer under 15 år ikke i ATR. Beskæftigelsen i de andre måneder opgøres på baggrund af oplysninger fra de månedlige indberetninger af A-indkomst, arbejdskraftundersøgelsen (AKU) og ATP-statistikken. Arbejdstidsregnskabet opgør årets beskæftigelse som gennemsnittet af de fire kvartaler. I NR foretages et tillæg til beskæftigelsen for personer, der har sort arbejde som hovedbeskæftigelse, og for personer, der arbejder i Danmark, men ikke har bopæl her.

Ledigheden i CRAM og RAS opgøres forskelligt. I RAS skal en person være fuldtidsledig i referenceugen for at indgå i bestanden af arbejdsløse. I CRAM indgår derimod alle ledige i beregningen, når det gennemsnitlige antal fuldtidsledige opgøres. I NR er RAS kilden til beskæftigelsen, og CRAM er kilden til at opgøre ledigheden. Personer, der indgår som ledig i en given uge, kan derfor være beskæftiget i en del af ugen. I CRAM er ledigheden opgjøret til 135.300 i november 2005. I RAS er en person enten defineret som ledig i referenceugen eller i beskæftigelse, og ledigheden er opgjøret til 107.700 personer i november 2005. Der er således et vist omfang af dobbeltregning, når arbejdsstyrken fastlægges som summen af beskæftigelse og ledighed, hvor RAS anvendes som primære kilde for beskæftigelsen, og CRAM er kilden til opgørelsen for ledigheden.

Den tredje opgørelse af arbejdsstyrken er arbejdskraftundersøgelsen (AKU), der er en kvartalsopgørelse. AKU er baseret på en spørgeskemaundersøgelse for en stikprøve af befolkningen. AKU omfatter personer mellem 15-66 år. Beskæftigelsen i AKU opgøres på baggrund af respondenternes egne svar, hvilket kan give anledning til målefejl. Der vil derudover være stikprøveusikkerhed. Opgørelsen omfatter f.eks. oplysninger om køn, alder og socioøkonomisk status.

I AKU indgår personer i aktivering i arbejdsstyrken, hvis de står til rådighed for arbejdsmarkedet. I RAS og NR indgår derimod kun personer i aktivering, der modtager en lønindkomst for deres aktivitet.

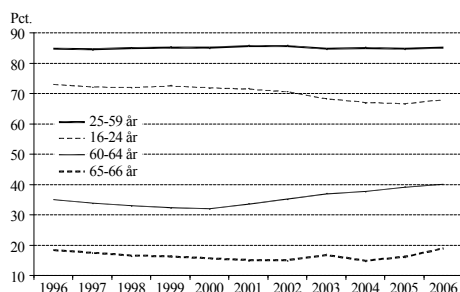
De tre statistiske kilder for arbejdsstyrken giver forskellige resultater for antallet af personer i arbejdsstyrken, jf. tabel A. RAS opgøres i 4. kvartal, og opgørelsen er derfor tidsmæssigt sammenfaldende med AKU opgjort i 4. kvartal. Det årlige NR er et gennemsnit for året og derfor sammenligneligt med AKU gennemsnittet for årets 4 kvartaler. Både niveauet for og ændringerne varierer mellem opgørelserne, som det fremgår af tabellen.

Tabel A Arbejdsstyrke

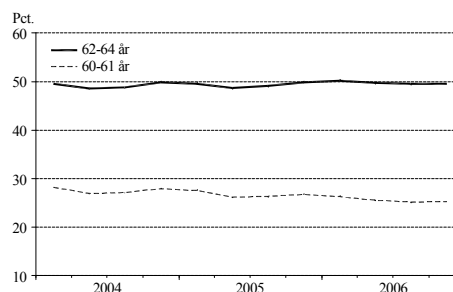
	RAS	AKU (4.kvt.)	AKU (gns.)	NR og CRAM
	----- 1.000 personer -----			
2005	2.845	2.888	2.876	2.884
2006	2.861	2.914	2.905	2.902
Ændring	16	26	29	18

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank, Statistikbanken og egne beregninger.

Figur I.21a Aldersfordelte erhvervsfrekvenser

Figur I.21b Efterlønsfrekvenser

Anm.: Erhvervsfrekvenserne er opgjort primo året.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken og egne beregninger.

Samlet vurderes det derfor, at den konjunkturbetingede stigning i arbejdsstyrken hovedsageligt skyldes tilgang af udenlandsk arbejdskraft og ikke af dansk arbejdskraft.

**Udsigt til
begrænset stigning
i ledigheden**

Ledigheden kom i begyndelsen af 2007 ned på et rekordlavt niveau på 106.000 personer, hvilket er ca. 35.000 personer under det skønnede strukturelle niveau. Det forventes, at ledigheden vil stige lidt i de kommende år som følge af afdæmpning af efterspørgselspresset. Det relativt høje niveau for efterspørgslen vil dog sikre, at stigningen i ledigheden bliver begrænset.

**Beherskede
lønstigninger
i de senere år**

Lønstigningstakten har været relativt behersket i de senere år på trods af den rekordlave ledighed. Der kan være flere forklaringer på dette. En forklaring kan være, at en del af ledighedsfaldet skyldes, at der de senere år er sket en række ændringer i arbejdsmarkedspolitikken, herunder opstramninger i kontanthjælpssystemet og i administrationen af rådighedsreglerne for de ledige, f.eks. i form af øget kontakt mellem den ledige og arbejdsformidlingen. Disse ændringer kan have bidraget til en reduktion af den strukturelle ledighed, jf. kapitel III. En anden forklaring på de moderate lønstigninger kan være, at virksomhederne har gode muligheder for at lade produktionen blive udført i lande, hvor lønomkostningerne er lavere end i Danmark. Det kan føre til, at lønmodtagerne modererer deres lønkrav. Et tredje forhold er, at det danske arbejdsmarked er blevet mere åbent i forhold til udenlandsk arbejdskraft f.eks. fra Polen. Øget indvandring af arbejdskraft til især områder med mangel på arbejdskraft kan bidrage til, at de lønstigninger, som ellers ville komme på disse områder, bliver mindre. Det får generelt betydning for lønniveauet, fordi afsmitning til andre områder bliver mindre. De relativt lave lønstigninger kan også skyldes, at lønstigningstakten almindeligvis først påvirkes med en vis forsinkelse af ændringer i ledigheden. Det ventes, at lønstigningstakten vil tiltage i fremskrivningen som følge af det fortsat stramme arbejdsmarked, jf. tabel I.10.

Tabel I.10 Udvikling i lønomkostninger og realløn

	2005	2006	2007	2008	2009
	-----		Pct.	-----	
Direkte lønomkostninger	2,7	3,1	4,3	4,5	4,5
Samlede lønomkostninger	2,8	3,2	4,3	4,5	4,5
bidrag fra indirekte lønomkostninger	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Realløn	0,5	1,1	2,3	2,5	2,2
Produktrealløn	1,7	1,1	2,3	2,5	2,2
Produktivitet i private byerhverv	1,5	0,7	0,0	1,4	1,4

Anm.: Stigningen i de indirekte lønomkostninger i 2005 kan henføres til øgede udgifter til arbejdsskadeforsikring. I 2006 skyldes stigningen i de indirekte omkostninger en stigning i ATP- og AER-betalingerne. I 2007 skyldes stigningen øgede bidrag til AER og AES samt forlængelse af sygedagpengelovens arbejdsgiverperiode, mens bidraget til Lønmodtagernes Garantifond reduceres og derfor trækker i modsat retning. Reallønnen er defineret som de direkte lønomkostninger divideret med nationalregnskabet's forbrugsdeflator, mens produktreallønnen er defineret som de samlede lønomkostninger divideret med BVT-deflatoren for private byerhverv. Timeproduktiviteten er defineret som BVT divideret med antal arbejdstimer i de private byerhverv.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank, *Økonomisk Redegørelse*, december 2006 og egne beregninger.

To indgåede aftaler indikerer højere lønstigningstakt fremover

Forventningerne om tiltagende lønstigningstakter understøttes også af de aftaler, der er indgået i forbindelse med forårets overenskomstaftaler. På normallønsområdet, der udgør 16 pct. af de ansatte under DA, resulterede overenskomsterne i aftaler om lønstigninger på over 4 pct. om året i overenskomstperioden. På hovedparten af overenskomstområderne fastsættes dog alene mindstebetalings- og minimal-lønssatser centralt. For at beregne betydningen for de forventede lønstigninger af de indgåede overenskomster må der gøres antagelser om, hvordan andre lønninger påvirkes af de aftalte stigninger i mindstesatserne. Hvis det antages, at de aftalte stigninger i mindstebetalings- og minimallønssatser er norm for reguleringen af alle lønninger, kan det beregnes, at lønstigningerne på mindste- og minimallønsområdet vil udgøre knap 4 pct. i begyndelsen af overenskomstperioden og godt 3 pct. i de sidste år af overens-

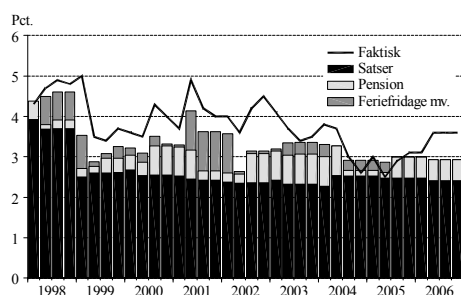
komstperioden 2007-09. Beregningen tager udgangspunkt i, at lønfordelingen er uændret i overenskomstperioden.⁴

De lokale lønftaler påvirkes af konjunkturudviklingen

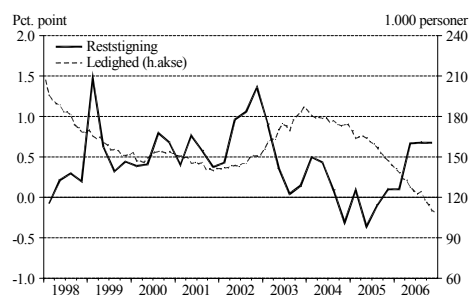
De faktiske lønreguleringer, der forhandles lokalt, vil være påvirket af bl.a. konjunktur- og konkurrencesituationen og muligheden for at tiltrække og fastholde kvalificeret arbejdskraft. Derfor må det i den nuværende konjunktursituation forventes, at der lokalt aftales højere lønstigninger end de centralt aftalte reguleringer af mindste- og minimallønssatser. I figur I.22a er den faktiske lønudvikling vist sammen med et beregnet teknisk referenceforløb for perioden 1998-2006. Referenceforløbet er baseret på de overenskomstmæssigt fastsatte satsændringer og en beregnings-teknisk antagelse om procentuelt fuldt gennemslag af ændringer i overenskomstelementerne. Figur I.22b viser, at der er en tendens til, at en periode med en relativt lav ledighed efterfølges af lønstigninger, der ligger over det tekniske referenceforløb baseret på de indgåede overenskomster. Det understøtter argumentet for, at det i den nuværende situation, hvor ledigheden er lav, kan forventes, at der ved de lokale lønforhandlinger vil blive aftalt højere lønstigninger end den regulering af mindste- og minimallønssatserne, der er aftalt ved de centralt indgåede overenskomster. Det forventes bl.a. på denne baggrund, at lønstigningerne i de kommende år vil blive på ca. 4½ pct., hvilket er noget højere end de lønstigninger, der er aftalt i forbindelse med de indgåede overenskomster.

4) I beregningerne indgår bl.a. også en forhøjelse af pensionsbidrag og indførelsen af en fritvalgskonto.

Figur I.22a Faktiske og overenskomstaftalte lønstigninger

Figur I.22b Ledighed og forskel mellem faktiske og aftalte lønstigninger

Anm.: Reststigningen, der fremgår af figur I.22b, viser forskellen mellem den faktiske lønstigning og referenceforløbet. Referenceforløbet er baseret på fire overenskomstmæssigt fastsatte lønelementer: Lønsætsler, pensionsbidrag, arbejdstid samt løn under sygdom og barsel. Bidragene fra arbejdstid samt løn under sygdom og barsel er samlet i kategorien Feriefridage mv. Der er elementer i overenskomstforligene, der ikke er medtaget i beregningerne – f.eks. ret til uddannelse ved afskedigelse. Den faktiske løn er timefortjenesten for arbejdere under DA.

Kilde: Finansministeriet, *Statistikudvalgets Statusrapport 3. kvartal 2006*, Dansk Arbejdsgiverforening, *Konjunkturstatistik, 4. kvartal 2006* og Danmarks Statistik, *Statistikbanken*.

Beherskede lønstigninger har virket dæmpende på inflationen

Inflationen har ligget på omkring 2 pct. om året og forventes også at ligge på dette niveau i de kommende år, jf. tabel I.11. Der har således ikke været et generelt opadgående inflationspres. De hidtil beherskede lønstigninger har lagt en dæmper på prisstigningstakten, mens importprisstigningerne – især stigningen i oliepriserne – har givet et positivt bidrag til prisstigningstakten.

Fremadrettet vil importpriserne dæmpe inflationen

I de kommende år ventes importpriserne at lægge en dæmper på inflationen. Det er især antagelsen om en uændret oliepris, der ventes at virke dæmpende på inflationstakten. Derimod vil de stigende lønomkostninger bidrage til et opadgående pres på inflationen.

Tabel I.11 Ændringer i centrale prisindeks

	2005	2006	2007	2008	2009
	----- Pct. -----				
Forbrugerpriser	2,2	2,1	2,0	2,0	2,2
Importpriser	3,8	2,9	0,3	1,0	1,2
Eksportpriser	5,8	2,3	0,7	1,3	1,4
Kontantpris på bolig	17,4	21,1	3,8	2,0	2,0

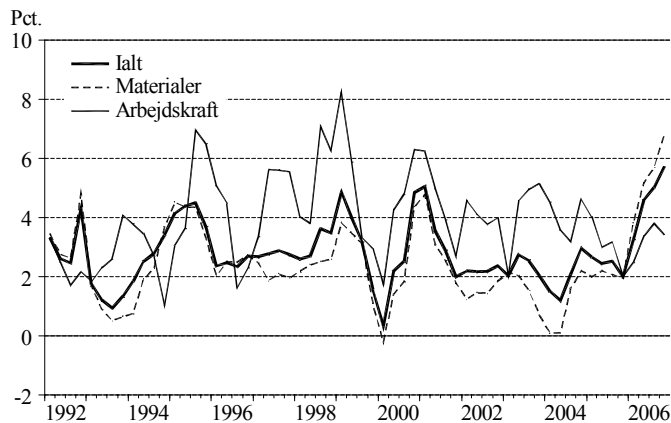
Anm.: Udviklingen i forbrugerpriserne er udtrykt ved væksten i deflatoren for det private forbrug.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Dog inflationspres i byggeriet

Selvom efterspørgselspresset generelt ikke har øget inflationsstakten, så er omkostningerne i byggeriet dog steget betragteligt. Det er især priserne på byggematerialer, der har fået de samlede omkostninger til at stige. Stigningen i byggeomkostningerne er således markant højere, end de har været i mere end 15 år, jf. figur I.23.

Figur I.23 Årlig stigning i byggeomkostningerne

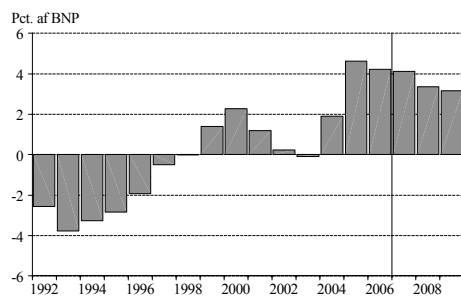
Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

I.6 De offentlige finanser

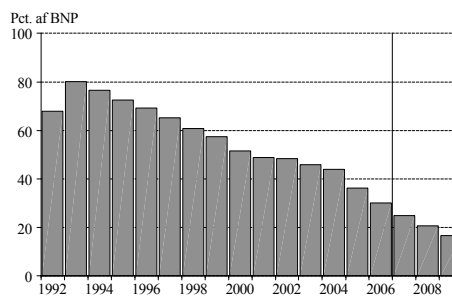
Stort overskud og hurtig gældsnedbringelse

I 2006 var overskuddet på de offentlige finanser 69 mia. kr., hvilket svarer til 4,2 pct. af BNP, jf. figur I.24a og bilags-tabel I.10. I prognoseperioden ventes fortsat store overskud

Figur I.24a Offentlig saldo

Figur I.24b Offentlig bruttogæld

Anm.: Det er antaget, at ændringen i den offentlige bruttogæld (ØMU-gælden) i fremskrivningsperioden er lig den offentlige sektors saldo ekskl. sociale kasser og fonde.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken, ADAM's databank og egne beregninger.

på den offentlige saldo, om end overskuddet i 2009 skønnes at falde til 3 pct. af BNP. De fortsat store overskud på de offentlige finanser medfører en hurtig nedbringelse af den offentlige bruttogæld, der ventes at udgøre under 20 pct. af BNP i prognosens sidste år, jf. figur I.24b.

Offentligt overskud stærkt konjunkturfølsomt

Den gunstige konjunktursituation med historisk høj beskæftigelse og forholdsvis høj vækst i det private forbrug medfører høje indtægter fra skatter og afgifter. Endvidere betyder den forbedrede beskæftigelsessituation, at udgifterne til overførselsindkomster er forholdsvis lave. Samtidig har den høje oliepris betydet ekstraordinært høje indtægter fra olie- og gasudvindingen i Nordsøen. Den positive konjunktursituation i prognoseperioden bidrager derfor stærkt til overskuddene på den offentlige saldo. De solide overskud på de offentlige finanser skyldes også, at arbejdsstyrken i disse år er højere, end den nogensinde tidligere har været, hvilket til dels skyldes befolkningens alderssammensætning.

Lille stigning i indkomstoverførsler

Udviklingen i de offentlige udgifter, der hovedsageligt udgøres af offentligt forbrug, overførselsindkomster og offentlige investeringer, er angivet i tabel I.12. Den faldende ledighed gennem 2005 og 2006 har betydet et fald i udgiften til dagpenge og kontanthjælp. Som resultat af den nedsatte folkepensionsalder er antallet af førtidspensionister og antallet af efterlønsmodtagere faldet i 2005 og 2006, mens antallet af folkepensionister er steget. Den samlede udgift til

overførselsindtægter korrigeret for satsreguleringer er faldet i de senere år. Den stærke konjunktursituation betyder også, at udgiften til dagpenge falder i år, mens den demografiske udvikling trækker udgiften til bl.a. folkepension i modsat retning.

Tabel I.12 Den offentlige sektors indtægter og udgifter

	2006	2005	2006	2007	2008	2009
	Mia. kr.	-----	Ændring i mia. kr.	-----		
Indirekte skatter	295	19,8	17,2	6,9	7,2	11,5
Direkte skatter	483	42,1	-1,9	10,8	14,4	16,1
heraf personlige skatter	323	12,9	16,4	11,8	10,3	12,8
selskabsskatter	59	12,8	-0,3	-5,5	2,2	-1,1
pensionsafkastbeskatning	14	13,5	-23,3	0,1	0,0	0,4
arbejdsmarkedsbidrag	71	2,3	4,3	3,4	1,2	3,2
Andre skatter	21	-0,1	0,7	0,5	0,4	0,6
Indtægter i alt	799	61,8	16,0	18,1	22,0	28,2
Offentligt forbrug	418	13,0	16,9	17,0	18,3	19,4
Indkomstoverførsler	241	3,5	-0,8	5,7	10,2	12,0
Offentlige investeringer	30	1,3	3,1	-0,6	1,3	1,4
Øvrige udgifter, netto	40	-0,1	-0,4	-1,1	-0,1	-2,0
Udgifter i alt	730	17,8	18,8	21,0	29,7	30,9
				Mia. kr.		
Saldo	69	72	69	66	59	56
				Pct. af BNP		
Saldo	4,2	4,6	4,2	3,9	3,3	3,0
Offentlig bruttogæld	30,2	36,3	30,2	25,1	20,9	17,1
Skattetryk	48,8	50,4	48,8	47,9	47,4	47,1

Anm.: Det er antaget, at ændringen i den offentlige bruttogæld i fremskrivningsperioden er lig den offentlige sektors saldo ekskl. sociale kasser og fonde.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Globaliseringspuljen øger væksten i det offentlige forbrug	<p>Det offentlige forbrug, der i 2006 udgjorde 418 mia. kr., steg realt med 1,2 pct. sidste år. Fra 2007 og frem vil væksten som en konsekvens af udmøntningen af globaliseringspuljen være højere end forudsat i 2010-planen, mens kommunalreformens betydning for udviklingen i udgiften til det offentlige forbrug på kort sigt er vanskelig at vurdere. I indeværende år forventes det offentlige forbrug at stige med 1,5 pct., hvilket er en anelse mere end budgetteret. Den faktiske vækst i det offentlige forbrug har de senere år haft en tendens til at overstige den budgetterede vækst. I prognosens to sidste år antages det offentlige forbrug at stige med 1,1 pct. pr. år.</p>
Stigning i den offentlige beskæftigelse	<p>Knap 70 pct. af det offentlige forbrug udgøres af lønninger til de offentligt ansatte, som i 2006 udgjorde 816.000 personer. Den offentlige beskæftigelse faldt med omkring 1.500 personer sidste år, men den største del af faldet kan tilskrives en reduktion i antallet af kontanthjælpsmodtagere i individuel jobtræning, som tælles med i den offentlige beskæftigelse. I prognoseperioden forventes den offentlige beskæftigelse at stige med omkring 1.000 personer årligt.</p>
Øget varekøb	<p>En anden stor post på det offentlige forbrug er varekøbet, der i 2006 udgjorde godt 150.000 kr. pr. offentligt ansat. Varekøbet udgøres af køb af varer og tjenesteydelser i den private sektor. Øget brug af udlicitering eller øget vikardækning formidlet gennem vikarbureauer giver sig derfor udslag i et øget varekøb. Siden begyndelsen af 1980'erne er varekøbet steget i forhold til lønsummen, der foruden af antallet af beskæftigede også er påvirket af de ansattes anciennitet og uddannelsesmæssige baggrund.</p>
Moderat vækst i offentlige investeringer	<p>I 2006 steg den offentlige sektors reale bruttoinvesteringer med 6,6 pct., mens de i år forventes at falde med ca. 4 pct. Den offentlige sektors faste nyinvesteringer er ganske vist budgetteret til nominelt at falde med 4,7 pct. i år, hvilket indikerer et realt fald på knap 7 pct. Niveaut for de offentlige investeringer var imidlertid ved årets begyndelse meget højt, hvilket betyder, at investeringerne i løbet af i år skal falde markant, hvis det budgetterede fald skal realiseres. Et så anseeligt fald vil endvidere bringe de offentlige investeringers andel af BNP ned på et af de laveste niveauer siden</p>

1990. Fra 2008 og frem antages de offentlige investeringer at vokse med 2 pct. årligt, hvilket svarer til den gennemsnitlige vækstrate gennem de seneste 10 år.

Ekstraordinært høje skatteindtægter

I 2005 var skattetrykket historisk højt, selvom skattestoppets nominalprincip samt lettelsen af personskatten i 2004 isoleret set betød et lavere skattetryk. Imidlertid var pensionsafkastbeskatningen på et usædvanligt højt niveau, bl.a. som følge af betydelige kursstigninger på aktiemarkedet, og samtidig betød den høje oliepris, at selskabsskatten fra olie- og gasudvindingen i Nordsøen var høj. Et betydeligt fald i proventet fra pensionsafkastskatten i 2006 samt en mindre reduktion i selskabsskatten i 2007 betyder, at skattetrykket falder. Også de indirekte skatters bidrag til det samlede skattetryk ventes at falde, hvilket bl.a. hænger sammen med faldet i bilsalget. Det samlede skattetryk skønnes på den baggrund at udgøre 47,1 pct. af BNP i 2009 mod 50,4 pct. i 2005.

SP genindføres, og arbejdsmarkedsbidraget sænkes

Den Særlige Pensionsopsparing (SP), der er midlertidigt suspenderet, skal drøftes af regeringen og Dansk Folkeparti i løbet af 2007. I prognosen antages det bl.a. i lyset af konjunktursituationen, at SP genindføres fra 2008. Det er endvidere antaget, at arbejdsmarkedsbidragssatsen som følge af et forventet overskud i arbejdsmarkedsfonden nedsættes til 7,8 pct. i 2008 og 2009. I boks I.4 nedenfor er reglerne for regulering af arbejdsmarkedsbidragssatsen skitseret. Arbejdsmarkedsfonden finansierer bl.a. statens udgifter til dagpenge, aktivering, førtidspension og efterløn.

Arbejdsmarkedsbidraget blev oprindeligt indført i 1994 og udgør 8 pct. af lønindkomsten. Det betales af alle lønmodtagere og selvstændige. Der betales ikke arbejdsmarkedsbidrag af sociale ydelser, overførselsindkomster, pensioner eller kapitalindkomster. Arbejdsmarkedsbidraget indbetales til en arbejdsmarkedsfond, som også får indtægter fra medlemsbidrag fra a-kasserne, forsikringsbidrag fra frivilligt forsikrede samt mindre arbejdsgivere.

Arbejdsmarkedsfonden finansierer udgifterne til arbejdsløsheds-, syge- og barselsdagpenge, aktiv beskæftigelsesindsats, arbejdsmarkedsuddannelserne, efter- og videreuddannelse, orlovsordninger, efterløn, overgangsydelse, førtidspension, revalidering samt skåne- og fleksjob.

Arbejdsmarkedsbidraget fastholdes på 8 pct., så længe der er underskud i arbejdsmarkedsfonden, idet underskud finansieres af staten. Hvis der på basis af det skøn for udgifter og indtægter, der ligger til grund for finanslovsforslaget, er overskud i arbejdsmarkedsfonden, skal arbejdsmarkedsbidraget nedsættes. Fremskrivningen, der lå til grund for finanslovsforslaget 2007, indebar ikke overskud i fonden, og en reduktion af arbejdsmarkedsbidraget kan derfor tidligst ske i 2008. Hvis arbejdsmarkedsbidraget på et tidspunkt er blevet reduceret i forhold til de nuværende 8 pct., ændres finansieringsreglen. Efterfølgende underskud vil indebære, at satsen reguleres opad efter reglerne fastlagt i lovgivningen, jf. anmærkningen til §34 i finansloven for finansåret 2007. Det er således muligt, at satsen kommer over 8 pct., hvis den på et tidspunkt har været reduceret til et lavere niveau.

Det er udelukkende de budgetterede udgifter og indtægter, der ligger til grund for fastlæggelsen af arbejdsmarkedsbidraget. Selvom den økonomiske udvikling i f.eks. 2007 skulle vise sig at blive bedre end skønnet ved finanslovsforslagets fremlæggelse og medføre, at der opstår et overskud i fonden, har dette ikke konsekvenser for fastlæggelse af arbejdsmarkedsbidraget i de efterfølgende år.

Ændringer i arbejdsmarkedsbidraget påvirker reguleringen af offentlige overførselsindkomster i samme år som ændringen finder sted, jf. satsreguleringsloven. Det betyder, at en reduktion i arbejdsmarkedsbidraget øger den disponible indkomst både for dem, der betaler bidraget, og for personer, der modtager offentlig overførselsindkomst. Ændringer i arbejdsmarkedsbidraget virker derfor på samme måde som en ændring i en bruttoskat på både arbejds- og overførselsindkomst.

Fortsættes

Det var et centralt argument for indførelse af arbejdsmarkedsbidraget, at det ville synliggøre statens udgifter til arbejdsmarkedsformål, jf. Udredningsudvalget om arbejdsmarkedets strukturproblemer (Zeuthenudvalget).^a Udvalget diskuterede endvidere muligheden for, at der kunne være løndæpende konsekvenser af at synliggøre omkostningerne ved arbejdsløshed, da overenskomstresultater, der ledte til en lav ledighed, automatisk ville udløse reduktioner i arbejdsmarkedsbidraget. Indførelsen af arbejdsmarkedsbidraget var en del af en skattereform, som inddar, at man opnåede en beskatning baseret på en meget bred skattebase.

Udviklingen efter Zeuthenudvalgets rapport har bidraget til, at argumenterne for at regulere arbejdsmarkedsbidragssatsen med udviklingen i udgifterne i arbejdsmarkedsfonden er blevet væsentligt svækket. For det første har ændringer i lovgivningen ført til, at flere udgiftstyper henføres til arbejdsmarkedsfonden. Fonden afholder dermed en lang række udgifter, som kun i begrænset omfang påvirkes af overenskomstresultatet, men som til gengæld påvirkes markant af politiske ændringer i velfærdssystemet. For det andet har strukturen i løndannelsen i væsentligt omfang ændret sig i retning af en øget decentralisering, hvilket betyder, at den enkelte lønftale i sig selv ikke kan forventes at påvirke den samlede ledighed og derfor isoleret set ikke påvirker størrelsen af arbejdsmarkedsbidraget.

På denne baggrund vurderes det, at de argumenter, der måtte have været for at regulere arbejdsmarkedsbidraget med overskuddet, i dag er bortfaldet, mens argumenterne imod denne løsning tværtimod er styrket. Problemerne med at regulere arbejdsmarkedsbidraget i takt med fondens overskud er for det første, at dette fører til en finanspolitisk lempelse i højkonjunktur og til en finanspolitisk stramning i en lavkonjunktur. Det er det modsatte af, hvad der er brug for, jf. kapitel II. For det andet betyder sammensætningen af fondens udgifter, at strukturreformer på f.eks. tilbagetrækningsområdet utilsigtet får afgørende indflydelse på arbejdsmarkedsbidragets størrelse. Eksempelvis betyder ændringen af pensionsalderen fra 67 til 65 år, at de udgifter, der indgår i arbejdsmarkedsfonden, reduceres markant, fordi 65 og 66-årige ikke længere modtager efterløn og førtidspension (som indgår i udgifterne til arbejdsmarkedsfonden), men i stedet folkepension (som ikke indgår i udgifterne). Uden ændringen ville udgifterne have været højere, og det forudsatte behov for reduktion i arbejdsmarkedsbidraget ville være udeblevet.

a) Udredningsudvalget (1992): *Rapport fra Udredningsudvalget om arbejdsmarkedets strukturproblemer*. København.

**Overskud
skyldes ændret
pensionsalder**

Arbejdsmarkedsreformer har siden midten af 1990'erne bidraget til at sænke den strukturelle ledighed og i takt med, at den faktiske ledighed har tilpasset sig, er der sket et fald i arbejdsmarkedsfondens udgifter til dagpenge. Ikke desto mindre er efterlønsreformen den altovervejende årsag til det skønnede overskud i arbejdsmarkedsfondens. Efterlønsreformen fra 1999 betød, at pensionsalderen blev nedsat fra 67 til 65 år, hvilket bl.a. resulterede i færre udgifter til efterlønsmodtagere og førtidspensionister. Også fremover må det formodes, at ændringer i tilbagetrækningsalderen vil forårsage store ændringer i arbejdsmarkedsfondens indtægter og udgifter, jf. boks I.5.

**Udsigt til overskud
i arbejdsmarkeds-
fonden i 2007**

Det er ikke kun strukturreformer, som har indflydelse på fondens saldo. Den nuværende højkonjunktur med lav ledighed og høj beskæftigelse har resulteret i større indtægter og lavere udgifter til dagpenge. Herved bidrager den nuværende højkonjunktur til, at der i 2007 for første gang ser ud til at blive overskud i arbejdsmarkedsfonden. Ifølge loven om arbejdsmarkedsbidrag skal bidraget nedsættes, hvis der er budgetteret et overskud i arbejdsmarkedsfonden, når forslaget til finansloven for det pågældende år fremlægges. Da finansloven for 2007 blev fremlagt i august 2006, var skønnet for ledigheden højere end den faktiske ledighed på nuværende tidspunkt. Det højere skøn for ledigheden i finanslovsforslaget indebar, at arbejdsmarkedsfondens udgiftsside blev overvurderet, hvilket betød, at der i finanslovsforslaget blev budgetteret med et lille underskud i arbejdsmarkedsfonden i 2007. Som følge af det budgetterede underskud blev arbejdsmarkedsbidragssatsen i 2007 fastholdt på 8 pct.

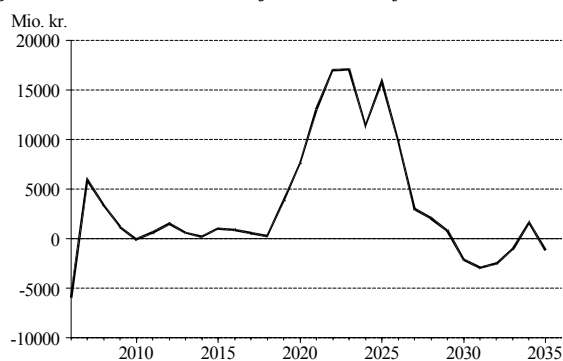
**Svagt positiv
finanseffekt**

Finanspolitikken har bidraget positivt til væksten igennem de seneste år, jf. tabel I.13. Det er især det offentlige forbrug samt skattestoppets nominalprincip, som udhuler realværdien af punktafgifter og ejendomsværdiskatten, der har bidraget til finanspolitikken's aktivitetsvirkning. I de kommende år ventes finanspolitikken's bidrag til den økonomiske vækst også at være positiv, men mere beskedent. I 2007 bidrager især den kraftige vækst i det offentlige forbrug til finanseffekten, mens det forventede fald i de offentlige investeringer trækker i modsat retning. Også i 2008 giver

Ændringer i f.eks. tilbagetrækningsordninger har stor betydning for de udgifter, der henregnes til arbejdsmarkedsfonden, jf. boks I.4. Det illustreres i denne boks, hvordan ændringerne i tilbagetrækningsordningerne som følge af velfærdsreformen fra 2006 påvirker fondens overskud under forudsætning af, at den nuværende arbejdsmarkedsbidragssats på 8 pct. fastholdes. Med gældende regler skal et budgetteret overskud i fonden føre til en reduktion i arbejdsmarkedsbidraget, mens et budgetteret underskud opstået efter reduktionen skal føre til en stigning i arbejdsmarkedsbidragssatsen.

En fremskrivning af arbejdsmarkedsfondens budget er vist i figur A. Givet de antagelser, som ligger til grund for fremskrivningen, vil fonden få overskud i 2007. Det udløser imidlertid ikke en reduktion i satsen, fordi der ikke var budgetteret med overskud ved finanslovsforlagets fremlæggelse. Hvis Finansministeriets fremskrivning svarer til den her viste, vil overskuddet fra 2008-09 udløse en reduktion i arbejdsmarkedsbidraget. Frem til omkring 2019 er overskuddet begrænset. Fra 2019 stiger overskuddet voldsomt, men falder igen drastisk fra omkring 2025, og et par år senere bliver overskuddet vendt til et underskud.

Figur A Overskud i arbejdsmarkedsfonden 2006-2035

Den markante udvikling fra 2019 til 2028 er alene en konsekvens af velfærdsreformen. Overskuddet opstår, fordi antallet af årgange, der modtager efterløn i et givet år, gradvist reduceres fra fem til tre i perioden 2019 til 2022. I 2022-23 er der kun tre årgange, der modtager efterløn. Det giver lavere udgifter i arbejdsmarkedsfonden. I takt med at pensionsalderen forøges fra 2024 til 2028, forøges antallet af årgange, der modtager både efterløn og førtidspension. Udgifterne i arbejdsmarkedsfonden stiger derfor i takt med, at antallet af modtagere af disse ydelser forøges. Indtægterne i arbejdsmarkedsfonden stiger også, fordi arbejdsstyrken og beskæftigelsen vokser, når pensionsalderen forøges, men det er ikke

tilstrækkeligt til at opveje stigningen i fondens udgifter. Efter 2025 indekseres efterlønsalderen med stigningen i restlevetiden for en 60-årig hvert 5. år. Pensionsalderen følger stigningen i efterlønsalderen med 5 års forsinkelse. Det betyder, at pensionsalderen gradvis vokser, således at gradvis flere årgange potentielt modtager førtidspension. Det fører over tid til højere udgifter i arbejdsmarkedsfonden og dermed til en tendens til stigende arbejdsmarkedsbidrag.

Hvis reguleringen af arbejdsmarkedsbidraget med overskuddet i arbejdsmarkedsfonden fastholdes, vil indfasningen af velfærdsforliget derfor føre til en reduktion af bidraget i perioden 2019-22 efterfulgt af en gradvis stigning frem til 2030. Efter 2030 vil der være en tendens til, at arbejdsmarkedsbidraget gradvist stiger i takt med stigningen i pensionsalderen.

Den viste fremskrivning skal illustrere problemstillingens størrelsesorden og er naturligvis forbundet med en betydelig usikkerhed. Der anvendes følgende forudsætninger i beregningen: For perioden 2007-2009 anvendes fremskrivningen på SMEC-modellen til at fremskrive udgifter og indtægter i arbejdsmarkedsfonden. I årene fra 2010 til 2035 anvendes DREAM's fremskrivning af overførselsindkomstgrupper og beskæftigede, som tager højde for den demografiske udvikling, tidligere vedtagne politikændringer samt implementeringen af velfærdsforliget.

Udgiftsposterne i fonden fremskrives fra 2010 med udviklingen i overførselsindkomstgrupperne, satsreguleringsprocenten og den gennemsnitlige sats for de enkelte udgiftstyper pr. person beregnet på grundlag af Finansloven 2007. Udviklingen i arbejdsløshedsdagpengene afhænger af udviklingen i ledigheden, som antages at nå op på det strukturelle niveau på ca. 4,7 pct. af arbejdsstyrken i 2015. Satsreguleringsprocenten beregnes med udgangspunkt i årslønnen og med fradrag af satspuljen på 0,3 pct. Der er ikke taget højde for den aftalte stigning i arbejdsmarkedspensionsindbetalingsprocenten. Lønudviklingen antages i årene 2008-2012 at være 3,75 pct., og i 2013-2035 at være 3,5 pct. En række andre udgiftsposter såsom f.eks. aktiv beskæftigelsesindsats, arbejdsmarkedsuddannelser og fleksjob antages at udvikle sig upåvirket af udviklingen i ledighed og beskæftigelse.

Tilsvarende fremskrives indtægterne med udviklingen i beskæftigelse og løn. Beregningerne er baseret på, at arbejdsmarkedsbidragssatsen forbliver uændret på 8 pct.

væksten i det offentlige forbrug et positivt bidrag, som yderligere forstærkes af nedsættelsen af arbejdsmarkedsbidraget. I 2009 antages finanspolitikken at være stort set neutral i forhold til den økonomiske vækst.

SP dæmper aktiviteten

Den Særlige Pensionsopsparing (SP) er ikke en skat, og en eventuel genindførelse af SP indgår derfor ikke i den beregnede finanseffekt. I prognosen antages SP genindført i 2008, hvilket isoleret set anslås at bidrage til, at væksten i det private forbrug reduceres med 0,2 pct.point svarende til en reduktion af BNP-væksten på knap 0,1 pct.point.

Tabel I.13 Finanseffekt 2003-2009

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	----- Pct.point -----						
Udgifter i alt	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,0
heraf offentligt forbrug	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
off. investeringer	-0,1	0,1	0,0	0,1	-0,1	0,0	0,0
Indkomstoverførsler	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Indtægter i alt	0,1	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,0
heraf personlige skatter	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Boligskatter	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
Punktafgifter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0
Finanseffekt i alt	0,2	0,5	0,3	0,4	0,1	0,2	0,1

Anm.: Finanseffekten angiver finanspolitikkenes aktivitetsvirkning, målt som finanspolitikkenes vækstbidrag til BNP i forhold til en situation med neutral finanspolitik. Med neutral finanspolitik forstås f.eks., at indkomstskattesatserne holdes konstante, at punktafgiftssatserne reelt er uændrede, at satserne for indkomstoverførsler følger satsreguleringen, og at offentlig beskæftigelse udgør en fast andel af den strukturelle arbejdsstyrke. Et positivt tal indikerer en aktivitetsfremmende virkning af finanspolitikken. For udgiftsposterne betyder dette øgede udgifter og for indtægtsposterne mindskede indtægter målt ved det direkte provenu (som er størrelsen af den del af ændringen i en budgetpost, der kan henføres til ændringen i finanspolitikken). Ikke alle budgetposter er vist særskilt, men er indeholdt i totalposterne.

Kilde: Egne beregninger på SMEC.

I.7 Aktuel økonomisk politik

Væksten har toppet ...

Væksten i dansk økonomi ser ud til at have toppet. Væksten i 2006 var over 3 pct., men i andet halvår af 2006 aftog stigningstakten i den indenlandske efterspørgsel, herunder især væksten i det private forbrug. Ledigheden er det seneste år faldet med 40.000 personer, og beskæftigelsen er steget med 50.000 personer. Den lave ledighed er glædelig, men den betyder også, at virksomhederne har problemer med at skaffe tilstrækkelig arbejdskraft. Dansk økonomi befinder sig således nær kapacitetsgrænsen.

... men udsigt til højere lønstigninger fremover

Den stærke vækst i efterspørgslen i de senere år er i vid udstrækning blevet tilfredsstillende ved øget import, og stigningen i beskæftigelsen skyldes til dels udenlandsk arbejdskraft. Indtil videre har lønstigningerne været moderate, men det stramme arbejdsmarked og resultatet af de netop overståede overenskomstforhandlinger tyder på højere lønstigninger de kommende år. De ventede lønstigninger indebærer en vækst i reallønnen, der er klart højere end produktivitetstigningen.

Risiko for egentlig overophedning ...

Den historisk lave ledighed indebærer en reel risiko for, at lønstigningerne inden for visse brancher kan overstige det lønskøn, der ligger i indeværende prognose. Markant højere lønstigninger vil forringe de udlandskonkurrerende erhvervs mulighed for at fastholde deres markedsandele. En anden risiko i den nuværende situation er, at de relativt høje lønstigninger indlejrer sig i forventningsdannelsen. Herved risikerer de relativt høje lønstigninger at fortsætte i en årrække efter, at det aktuelle pres i økonomien er aftaget. Dette kan resultere i en mere snigende konkurrenceevneforværring. I begge tilfælde kan resultatet blive en længerevarende periode med lav vækst og stigende ledighed.

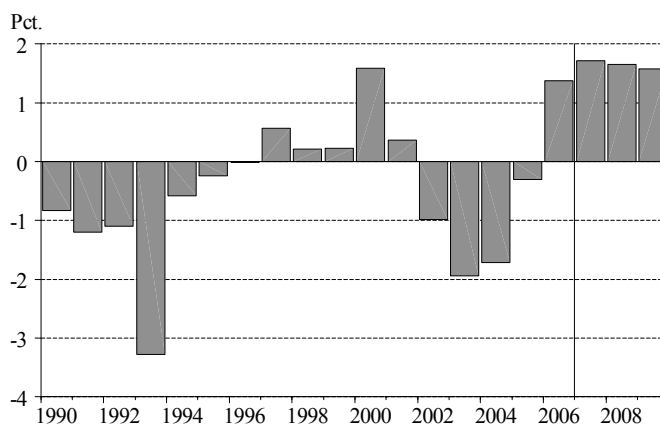
... eller mere snigende opbygning af ubalancer

Positivt output-gap – også i de kommende år

Med udgangspunkt i den forventede BNP-vækst i prognosen og OECD's bud på den trendmæssige udvikling i det potentielle BNP skønnes det, at output-gap (forskellen mellem faktisk og potentielt BNP) aktuelt udgør omkring 1½ pct. af BNP. Et positivt output-gap i denne størrelsesorden er udtryk for et betydeligt efterspørgselspres, hvilket er i overensstemmelse med, at den faktiske ledighed ligger

mærkbart under skønnet for den strukturelle ledighed, jf. kapitel III. Som det fremgår af figur I.25, forventes der kun et svagt fald i output-gap i de kommende år. Dette afspejler, at BNP-vækstraten i prognosen kun er marginalt lavere end OECD's skønnede trendvækstrate på 1½ pct. om året.

Figur I.25 Output-gap

Anm.: Figuren viser forskellen mellem faktisk BNP (forventet BNP i henhold til prognosen fra 2007-09) og potentielt BNP i pct. af potentielt BNP. Potentielt BNP, der indebærer en trendvækstrate på 1½ pct. i perioden 2007-09, er beregnet af OECD.

Kilde: OECD, *Economic Outlook no. 80*, Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Behov for hurtig styrkelse af arbejdsudbuddet

På kort sigt indebærer den fortsatte mangel på arbejdskraft en betydelig risikofaktor i dansk økonomi. Der er derfor behov for tiltag, der kan reducere output-gap – enten gennem lavere efterspørgsel eller gennem tiltag, der hurtigt kan øge arbejdsudbuddet eller reducere strukturel ledighed. I kapitel III præsenteres en række forslag til ændringer i arbejdsmarkedspolitikken, der skønnes at kunne reducere strukturel ledighed med ca. 35.000 personer. Effekterne af disse forslag vil ikke slå fuldt igennem på kort sigt, men vil dog klart medvirke til at mindske det aktuelle pres på arbejdsmarkedet. Derudover er der, som påpeget i kapitel III, mulighed for at øge arbejdsudbuddet gennem øget import af arbejdskraft, blandt andet ved en hurtig afvikling af østaf-talen, og

gennem et målrettet beskæftigelsesfradrag til de ældre på arbejdsmarkedet.

Behov for finanspolitisk stramning i 2008, hvis arbejdsudbuddet ikke forøges

Finanspolitikken har de seneste år bidraget til væksten i efterspørgslen. Også i de kommende år vil kombinationen af skattestoppet og en relativt høj vækst i de offentlige udgifter stimulere den økonomiske aktivitet, om end i mindre grad end i de senere år. Den planlagte finanspolitik bidrager dermed ikke til at mindske risikoen for, at de seneste års højkonjunktur ender i en overophedning, snarere tværtimod. Såfremt der ikke er politisk vilje til at gennemføre arbejdsmarkedspolitiske tiltag, der på kort sigt kan øge arbejdsudbuddet mærkbart, vil der derfor være behov for en væsentlig finanspolitisk stramning i finansloven for 2008. På baggrund af analyserne i kapitel II anbefales det i givet fald, at finanspolitikken bidrager til en afdæmpning af væksten svarende til en finanseffekt på mellem $-\frac{1}{4}$ og $-\frac{1}{2}$ pct.point i 2008.

SP et usikkert instrument

Suspensionen af den Særlige Pensionsopsparing (SP), der blev besluttet i forbindelse med forårspakken, blev i 2005 forlænget frem til og med 2007. Regeringen har sammen med Dansk Folkeparti aftalt, at de i 2007 vil drøfte, om suspensionen af SP skal videreføres. På baggrund af den aktuelle konjunktursituation antages det i prognosen, at SP vil blive genindført fra 2008. SP blev oprindeligt indført som en del af et konjunkturstabiliserende indgreb, og suspensionen af SP i 2004 var ligeledes begrundet med ønsket om at stabilisere konjunkturerne. I lyset af behovet for en finanspolitisk stramning er det vanskeligt at kritisere en genindførelse af SP, som isoleret set skønnes at dæmpe væksten med omkring 0,1 pct.point i 2008. Generelt forekommer gentagne ændringer i pensionssystemet dog langt fra oplagte som konjunkturregulerende instrument. Dels er pensioner et vigtigt element i nogle langsigtede beslutninger for den enkelte, dels må tvungen (pensions)opsparing opfattes som et ganske usikkert konjunkturregulerende instrument. Virkningen beror på, at tvungen opsparing ikke eller kun vanskeligt kan modsvares af mindre opsparing i øvrigt, og dermed rammer det primært personer, som er kreditrationerede. Hvis suspensionen af den Særlige Pensionsopsparing ikke

ophæves, forøges behovet for andre finanspolitiske stramninger.

Uheldig nedsættelse af arbejdsmarkedsbidragssatsen

I henhold til den nuværende lov om arbejdsmarkedsfonden skal arbejdsmarkedsbidragssatsen nedsættes, hvis fonden udviser overskud ved fremlæggelsen af forslag til finanslov for det kommende år. I nærværende konjunkturvurdering skønnes det, at der vil blive et overskud i 2008, hvilket indebærer, at arbejdsmarkedsbidragssatsen skal nedsættes fra 8,0 til 7,8 pct., svarende til en forværring af de offentlige finanser på knap 2 mia. kr. En sådan lempelse af finanspolitikken er uheldig i den nuværende konjunktursituation.

Arbejdsmarkedsbidraget var led i skattereform

Arbejdsmarkedsfonden og -bidraget blev indført i 1994 som led i en større skattereform. Arbejdsmarkedsbidraget, der ofte omtales som "bruttoskatten", bidrog til en udbredelse af skattegrundlaget, hvilket muliggjorde en reduktion af marginalsatserne. Ved indførelsen af arbejdsmarkedsbidraget blev det bl.a. diskuteret, om øremærkningen af bidraget kunne føre til øget løntilbageholdenhed. Arbejdsmarkedsfondens udgiftsområder er siden lovens vedtagelse udvidet til også at dække førtidspension, revalidering mv., som er udgiftsområder, som arbejdsmarkedets parter kun har en meget lille og indirekte indflydelse på.

Øremærkningen af arbejdsmarkedsbidraget bør afskaffes

I lyset af arbejdsmarkedets funktionsmåde i dag med meget decentrale lønforhandlinger og arbejdsmarkedsfondens meget forskelligartede udgiftsområder er det vanskeligt at forestille sig, at øremærkningen af arbejdsmarkedsbidraget har en gunstig effekt på løndannelsen. Den nuværende konstruktion indebærer, at finanspolitikken bliver konjunkturmedløbende og dermed destabiliserende. Samtidig indebærer konstruktionen, at strukturforbedrende reformer af f.eks. efterlønsordningen eller reglerne for førtidspension påvirker fondens budget, hvilket gør, at der som en formentlig utilsigtet sideeffekt af sådanne reformer kan opstå et behov for at sænke arbejdsmarkedsbidragssatsen. Der synes derfor ikke at være gode argumenter for reglen om, at arbejdsmarkedsbidragssatsen skal fastsættes med udgangspunkt i de specificerede udgifter. Det anbefales derfor, at øremærkningen af arbejdsmarkedsbidraget afskaffes. I forhold til ønsket om at øge arbejdsstyrken er nedsættelser af arbejdsmarkeds-

	bidraget i øvrigt langt mindre effektive end målrettede ned-sættelser af marginals-katten eller et øget beskæftigelses-fradrag.
Demografien presser de offentlige finanser	Befolkningens nuværende sammensætning med en stor andel af befolkningen i den erhvervsaktive alder og en forholdsvis lille andel af befolkningen, som er pensionister, vil gradvis blive ændret i de kommende år. Der vil således blive flere pensionister og færre i den erhvervsaktive alder. Denne befolkningsudvikling fører til en gradvis, men systematisk tendens til forværring af den offentlige sektors saldo i de kommende årtier, jf. <i>Dansk Økonomi, Efterår 2006</i> .
Behov for ny mellemløbet plan:	På denne baggrund bør en ny mellemløbet plan for dansk økonomi frem mod 2020 indeholde målsætninger for væksten i arbejdsstyrken såvel som målsætninger for udgifts- og skattepolitikken. De angivne målsætninger bør løbende følges op af konkrete angivelse af de midler, der skal anvendes for at nå målene.
Mål for de samlede offentlige udgifter	Den nuværende styring efter den reale vækst i de offentlige serviceudgifter bør erstattes af et bredere styringsmål, der inkluderer såvel serviceudgifter som overførselsindkomster. Planen bør derfor indeholde pejlemærker for de offentlige udgifters andel af BNP i løbende priser. På indtægtssiden bør der ske en ophævelse af skattestoppets nominalprincip, der medfører en gradvis udhuling af indtægterne fra punktafgifter og ejendomsværdiskat. En ny mellemløbet plan bør sikre fortsatte, om end gradvist aftagende strukturelle overskud på den offentlige sektors saldo frem mod 2020. Fra dette tidspunkt, hvor velfærdsforliget understøtter en fastholdelse af den andel af befolkningen, som er i beskæftigelse, bør finanspolitikken tilrettelægges med henblik på i gennemsnit at fastholde ligevægt på den offentlige saldo.
Lav vækst i Danmark	Både i den aktuelle konjunktursituation og på længere sigt er der behov for at øge arbejdsstyrken. Den danske produktivtetsudvikling har i en årrække været relativt svag, og samtidig trækker demografien i retning af en faldende arbejdsstyrke i de kommende årtier. Dette betyder, at væksten i dansk økonomi sandsynligvis bliver lavere end i flere af de

lande, som Danmark normalt sammenlignes med, og også mærkbart lavere, end vi historisk har været vant til.

Ny plan bør også indeholde mål for beskæftigelsen ...

Den ny mellemfristede plan bør, som nævnt, også indeholde målsætninger for væksten i arbejdsstyrken både kvantitativt og kvalitativt. En forøgelse af den effektive arbejdsstyrke kan ske gennem et større antal personer i arbejdsstyrken, en højere gennemsnitlig arbejdstid eller gennem højere produktivitet som følge af øget forskning og uddannelse. En stigende beskæftigelse vil muliggøre en højere vækst i indkomsten pr. indbygger og dermed bidrage til et fortsat højt velstandsniveau i internationalt perspektiv. Samtidig vil højere beskæftigelse skabe et finanspolitisk råderum, der gør det muligt enten at lempe kravene til udgiftsvæksten eller at gennemføre skattelettelser. Hvis det økonomiske råderum ønskes anvendt til skattelettelser, vil lempelser af marginalskatten formentlig være det instrument, som vil have størst virkning på det effektive arbejdsudbud. Et større arbejdsudbud som følge af en lavere skat vil yderligere bidrage til det finanspolitiske råderum.

... som kan skabe råderum for lavere skatter eller højere service

Stigende udgiftspres i den offentlige sektor ...

En væsentlig udfordring i de kommende år vil dog under alle omstændigheder være at begrænse væksten i de offentlige udgifter. Der er en række forhold, som gør, at væksten i de offentlige udgifter vil tendere til at stige fremover. For det første trækker den demografiske udvikling i retning af stigende udgifter til blandt andet sundhed og pleje. For det andet er der en tendens til, at produktivitetstigningerne i produktionen af nogle af de ydelser, der i Danmark typisk produceres i den offentlige sektor, er lavere end i økonomien generelt. Her tænkes ikke mindst på pleje og pasning. Endelig for det tredje er det meget tænkeligt, at befolkningens krav og ønsker til service inden for f.eks. uddannelse, sundhed og pleje stiger hurtigere end efterspørgslen efter andre typer af varer og tjenesteydelser. Alle disse forhold trækker i retning af, at udgifterne til det offentlige forbrug vil udgøre en stigende andel af den samlede økonomi i fremtiden. Hvis dette pres ikke skal slå ud i en stigning i skattetrykket, stilles selvsagt store krav til den løbende styring af udgifterne og effektiviteten i den offentlige sektor.

... stiller krav om effektivitet

**Kvalitetsreform
kan øge
effektiviteten ...**

**... bl.a. igennem
udlicitering og
benchmarking**

**Mislykket
kvalitetsreform
værre end ingen
kvalitetsreform**

Som led i at imødegå denne udfordring forberedes i øjeblikket en kvalitetsreform. Den erklærede målsætning er at øge kvaliteten i den offentlige service uden at øge de offentlige udgifter. Der er næppe tvivl om, at der er et potentiale for at forbedre effektiviteten i den offentlige sektor, bl.a. igennem øget brug af målestokskonkurrence (benchmarking) og øget samspil med den private sektor, herunder udlicitering, jf. *Dansk Økonomi, forår 2004*. Sammenlægningen af kommuner i forbindelse med strukturreformen indebærer ganske givet også muligheder for at høste effektivitetsgevinster.

Det er dog en stor udfordring løbende at øge kvaliteten i den offentlige sektor uden at øge de offentlige udgifter. Hvis det ikke lykkes at øge effektiviteten, må en opfyldelse af forventningerne om forbedret kvalitet uundgåeligt slå ud i højere udgifter. En mislykket kvalitetsreform udgør dermed en fare for den finanspolitiske holdbarhed.

Bilagstabel I.1 BNP-vækst i udvalgte lande

	Eksport- vægte	Mængdestigning				
		2005	2006	2007	2008	2009
	Andel	----- Pct. -----				
USA	9,3	3,2	3,3	2,2	2,8	3,0
Japan	1,9	1,9	2,2	2,0	2,2	2,0
Kina	1,7	10,2	10,7	10,0	9,5	9,5
Tyskland	19,2	1,1	2,9	2,1	2,1	2,1
Frankrig	6,3	1,2	2,0	1,9	2,0	2,1
Italien	3,3	0,2	1,9	1,6	1,5	1,5
UK	10,1	1,9	2,7	2,3	2,3	2,4
Spanien	3,5	3,5	3,8	3,4	3,0	2,5
Holland	4,6	1,5	2,9	2,9	2,6	2,3
Belgien	2,2	1,4	3,0	2,3	2,2	2,2
Schweiz	1,4	1,9	2,7	2,0	1,9	1,7
Østrig	1,2	2,0	3,2	2,6	2,1	2,0
Sverige	12,8	2,9	4,7	3,8	2,9	2,5
Norge	7,5	2,9	2,9	2,9	2,6	2,3
Finland	3,1	3,0	5,5	3,0	2,6	2,0
Irland	2,2	5,5	6,0	5,0	3,7	2,6
Portugal	2,1	0,5	1,3	1,5	1,7	1,7
Grækenland	0,7	3,7	3,8	3,7	3,5	2,5
Danmark		3,1	3,2	1,8	1,4	1,4
EU	79,2	1,8	3,0	2,5	2,3	2,3
EU-15	73,9	1,6	2,8	2,3	2,2	2,1
Nye EU-lande	5,3	4,7	6,1	5,0	4,9	4,9
Euroland	50,6	1,5	2,7	2,3	2,2	2,1
Aftagere	100,0	2,5	3,6	2,9	2,7	2,6

Anm.: Eksportvægtene angiver sammensætningen af industrieksporten i 2005. De viste lande aftager 85,6 pct. af Danmarks industrieksport. Væksten i EU-15, de nye EU-lande og Euroland er sammenvejet med BNP-vægte, mens aftagere er sammenvejet med eksportvægte.

Kilde: OECD, *Economic Outlook*, European Commission, *Economic Forecasts Spring 2007*, ADAM's databank og egne skøn, bl.a. baseret på oplysninger fra AIECE-institutter.

Bilagstabel I.2 Løn- og prisudvikling i udvalgte lande

	KE- vægte	Lønstigning					Prisstigning				
		2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
	Andel	Pct.					Pct.				
USA	13,4	3,6	3,8	3,7	3,6	3,6	2,9	2,8	2,2	2,3	2,0
Japan	5,9	1,4	1,4	2,0	2,0	2,5	-1,0	-0,4	0,4	0,8	1,5
Kina	3,5						9,0	1,5	2,2	2,3	2,3
Tyskland	17,8	1,5	0,7	2,3	2,6	2,6	1,3	1,5	1,9	1,3	1,3
Frankrig	7,3	3,0	3,1	2,7	2,7	2,7	1,8	1,5	1,4	1,7	1,7
Italien	5,4	2,7	2,8	3,4	3,4	3,0	2,3	2,6	2,0	2,0	2,0
UK	10,4	4,3	5,0	4,0	4,0	3,7	2,5	2,2	2,1	2,0	2,0
Spanien	3,4	3,7	3,2	3,7	3,7	3,4	3,4	3,7	2,8	3,1	2,3
Holland	4,0	3,3	0,1	3,2	3,5	3,0	1,6	1,5	0,9	1,9	1,9
Belgien	4,1	2,5	2,2	2,7	3,0	3,0	3,0	2,3	1,7	1,8	1,8
Schweiz	2,2	1,2	2,2	2,9	3,0	3,0	0,8	1,4	0,9	1,3	1,5
Østrig	1,9	3,0	2,5	3,3	3,5	3,5	1,6	1,7	1,9	2,0	2,0
Sverige	6,0	2,8	3,0	3,6	3,6	3,5	1,0	1,4	2,5	2,6	2,6
Norge	4,8	2,7	4,1	4,4	4,2	4,2	1,2	2,2	2,1	2,6	2,2
Finland	2,2	4,0	3,0	4,0	4,0	4,0	0,4	1,1	1,4	1,5	1,5
Irland	2,2						1,1	2,3	3,1	3,0	2,0
Portugal	0,7						2,5	3,0	1,9	1,8	1,8
Grækenland	0,4						3,7	3,3	3,0	2,8	2,2
Danmark		3,6	3,9	4,3	4,5	4,5	2,2	2,1	2,0	2,0	2,2
EU	70,0						2,0	2,1	2,0	2,0	1,9
EU-15	65,5						2,0	2,0	1,9	1,9	1,8
Nye EU-lande	4,5						2,2	3,1	3,6	3,1	3,1
Euroland	49,1						2,0	2,0	1,9	1,8	1,7
Konkurrenter	100,0	2,5	2,4	2,8	2,9	2,8	2,0	1,9	2,0	2,0	1,9

Anm.: KE-vægtene (dvs. dobbeltvejede eksportvægte) afspejler landenes betydning som konkurrenter for dansk industrieksport i 2002, idet vægten for et land både afspejler landets direkte betydning som aftager af dansk eksport og den udstrækning, hvormed Danmark konkurrerer med landet på tredjelands markeder. Lønudviklingen angiver stigningstakten for timelønøkonomkostningerne i industrien. Prisudviklingen angiver stigningstakten for deflatoren for det private forbrug i nationalregnskabet. EU, EU-15, de nye EU-lande og Euroland er sammenvejet med BNP-vægte, mens konkurrenter er sammenvejet med KE-vægte.

Kilde: OECD, *Economic Outlook*, European Commission, *Economic Forecasts Spring 2007*, Bureau of Labor Statistics, *International Comparisons of Hourly Compensation Costs for Production Workers in Manufacturing*, Dansk Arbejdsgiverforening, *International lønstatistik*, EcoWin, ADAM's databank og egne skøn, bl.a. baseret på oplysninger fra AIECE-institutter.

Bilagstabel I.3 Hovedposter på forsyningsbalancen

	Årets priser		Mængdestigning								
	2006	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	Mia. kr.	Pct.									
Privat forbrug	796	0,2	0,1	1,5	1,0	4,7	4,2	3,4	1,8	2,4	2,5
Offentligt forbrug	418	2,3	2,2	2,1	0,7	1,6	1,1	1,2	1,5	1,1	1,1
Offentlige investeringer	30	7,7	11,4	-6,5	-7,7	12,6	3,0	6,6	-4,0	2,0	2,0
Boliginvesteringer	105	10,5	-9,3	0,8	11,9	14,5	16,7	8,1	7,1	1,9	2,6
Erhvervsinvesteringer	230	6,3	-0,3	0,9	-3,0	1,5	7,7	13,4	5,3	3,1	3,3
Lagerændringer	10	0,8	-0,1	0,2	-0,5	0,1	-0,1	0,4	0,0	0,1	0,0
Indenlandsk efterspørgsel i alt	1.590	3,2	0,0	1,7	0,2	4,1	4,3	4,9	2,4	2,1	2,2
Vareeksport	539	9,4	2,5	4,4	-2,0	3,8	5,1	5,7	4,7	3,6	3,4
heraf industri	356	12,3	3,6	5,8	-3,5	4,1	7,4	6,8	6,1	5,4	5,5
Tjenesteeksport	311	20,6	4,5	3,7	1,2	-1,0	11,8	17,0	9,1	3,9	3,3
Eksport i alt	849	12,7	3,1	4,1	-1,0	2,2	7,3	9,6	6,3	3,7	3,4
Samlet efterspørgsel	2.439	6,0	1,0	2,5	-0,2	3,5	5,3	6,5	3,8	2,6	2,6
Vareimport	531	11,1	1,6	6,3	-2,2	8,1	8,1	12,9	7,6	5,6	6,1
heraf industriimport	426	12,0	1,4	7,0	-3,6	8,3	7,9	15,3	7,8	5,9	6,3
Tjenesteimport	270	18,0	2,7	10,2	-0,4	4,4	16,6	16,1	8,1	4,4	3,0
Import i alt	802	13,0	1,9	7,5	-1,6	7,0	10,8	14,0	7,8	5,2	5,0
Bruttonationalprodukt	1.638	3,5	0,7	0,5	0,4	2,1	3,1	3,2	1,8	1,4	1,4
Produktskatter, netto	1.386	4,4	0,7	0,3	0,4	1,3	2,6	3,2	1,7	1,3	1,3
Bruttoværditilvækst	830	5,0	0,4	0,6	0,9	1,0	4,0	4,3	1,7	1,6	1,8

Anm.: Mængdestigning i "Lagerændringer" angiver vækstbidraget til BNP, dvs. ændringen i lagerinvesteringerne i pct. af BNP det foregående år.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Bilagstabel I.4 Hovedposter på forsyningsbalancen

	Årets priser	Bidrag til mængdestigning i BNP									
	2006	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	Mia. kr.	Pct. point									
Privat forbrug	796	0,2	-0,1	0,7	0,2	2,0	1,8	1,2	0,8	1,0	1,0
Offentligt forbrug	418	0,8	0,2	0,7	0,3	0,6	0,5	0,1	0,6	0,3	0,5
Offentlige investeringer	30	0,1	0,2	-0,1	-0,1	0,2	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Boliginvesteringer	105	0,6	-0,5	0,1	0,5	0,7	0,8	0,4	0,5	0,2	0,2
Erhvervsinvesteringer	230	0,6	-0,3	0,0	-0,5	-0,1	0,5	1,5	0,7	0,2	0,3
Lagerændringer	10	0,8	-0,1	0,2	-0,5	0,1	-0,1	0,4	0,0	0,1	0,0
Indenlandsk efterspørgsel i alt	1.590	3,1	-0,6	1,6	-0,2	3,6	3,6	3,7	2,6	1,8	2,0
Vareeksport	539	2,2	1,8	1,0	-1,5	0,4	1,4	2,5	1,7	0,4	0,7
heraf industri	356	2,1	0,4	0,9	-1,3	0,5	1,2	1,3	0,6	0,7	1,0
Tjenesteeksport	311	2,1	1,9	0,5	-0,7	-0,7	2,3	3,4	1,6	0,7	0,5
Eksport i alt	849	4,3	3,7	1,5	-2,2	-0,2	3,7	5,9	3,3	1,1	1,3
Samlet efterspørgsel	2.439	7,4	3,1	3,1	-2,3	3,4	7,3	9,6	5,9	2,9	3,3
Vareimport	531	-2,0	-1,0	-1,1	1,8	-1,3	-2,0	-4,0	-2,7	-1,0	-1,5
heraf industriimport	426	-1,6	-0,1	-1,2	1,8	-1,2	-1,4	-3,2	-1,9	-0,8	-1,4
Tjenesteimport	270	-1,9	-1,3	-1,5	0,9	0,1	-2,2	-2,4	-1,4	-0,6	-0,4
Import i alt	802	-3,9	-2,4	-2,7	2,7	-1,3	-4,2	-6,4	-4,1	-1,6	-1,9
		Pct.									
Bruttonationalprodukt	1.638	3,5	0,7	0,5	0,4	2,1	3,1	3,2	1,8	1,4	1,4

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Bilagstabel I.5 Løn- og restindkomst

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	----- Mia. kr. -----									
Bruttoværditilvækst i alt	1.111	1.146	1.176	1.201	1.247	1.315	1.386	1.448	1.507	1.568
Lønsum	682	718	744	763	786	818	864	910	952	996
Nettorestindkomst	225	212	208	205	220	250	258	260	261	257
Afskrivninger	204	214	223	231	238	251	266	282	299	318
Anden produktionsskat	-1	2	1	1	2	-3	-2	-4	-5	-4
Bruttoværditilvækst, off. sektor	245	256	268	276	287	293	305	316	329	343
Lønsum	221	233	244	252	261	267	279	288	302	315
Afskrivninger	25	26	26	27	27	28	29	30	31	32
Anden produktionsskat	-2	-2	-3	-3	-2	-2	-3	-3	-3	-4
Bruttoværditilvækst, privat sektor	866	890	908	925	960	1.022	1.081	1.132	1.178	1.225
Lønsum	460	486	500	511	524	550	585	621	650	681
Nettorestindkomst	225	212	208	205	220	250	258	260	261	257
Afskrivninger	179	189	197	204	211	223	237	252	268	286
Anden produktionsskat	1	4	3	4	5	-1	0	-1	-1	0
	----- Pct. -----									
Lønkvote i alt	61,4	62,7	63,3	63,5	63,0	62,2	62,3	62,8	63,2	63,5
Lønkvote, privat sektor	53,1	54,5	55,0	55,2	54,6	53,8	54,1	54,9	55,2	55,6

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Bilagstabel I.6 Indkomster, forbrug og opsparing i den private sektor

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	----- Mia. kr. -----									
Lønsum	682	718	744	763	786	818	864	910	952	996
Restindkomst mv.	429	428	432	438	461	497	522	538	555	572
Bruttoværditilvækst	1111	1.146	1.176	1.201	1.247	1.315	1.386	1.448	1.507	1.568
+ Nettoerter	-6	-3	0	3	11	17	23	17	14	11
+ Overførsler m.m.	202	210	217	231	238	242	241	246	257	269
Bruttoindkomst	1.307	1.353	1.393	1.435	1.496	1.574	1.650	1.711	1.778	1.848
- Direkte skatter	392	391	399	411	442	485	483	493	508	524
- Andre skatter	26	26	19	20	20	20	21	22	22	23
- Anden produktionsskat	-1	2	1	1	2	-3	-2	-4	-5	-4
Disponibel bruttoindkomst	890	934	974	1003	1031	1072	1148	1.200	1.253	1.305
- Afskrivninger	204	214	223	231	238	251	266	282	299	318
Disponibel nettoindkomst	685	720	751	772	792	821	882	918	954	987
- Korr. for skat af pension mv.	13	25	28	27	16	4	34	30	33	33
Disponibel indkomst, jf. SMEC (lang sigt)	673	695	723	745	776	817	848	888	921	954
Anvendt til privat forbrug	617	632	652	667	709	754	796	826	863	904
privat nettoopsparing	56	63	71	78	68	63	52	62	58	50

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Bilagstabel I.7 Indkomster og forbrugskvoter

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	----- Nominel vækst i pct. -----									
Bruttoindkomst	5,3	3,3	3,0	3,0	4,2	5,6	4,8	3,8	3,9	3,9
Disponibel bruttoindkomst	4,2	5,0	4,3	3,0	2,8	4,0	7,1	4,5	4,4	4,2
Disponibel nettoindkomst	4,0	5,1	4,3	2,8	2,6	3,6	7,4	4,1	3,9	3,5
Disponibel indkomst, SMEC	4,7	3,3	4,1	3,0	4,2	5,2	3,8	4,8	3,7	3,6
	----- Pct. -----									
Forbrugskvote, SMEC's indkomstdefinition	91,7	90,9	90,2	89,5	91,3	92,3	93,9	93,0	93,7	94,8
Forbrugskvote, SMEC's indkomst- og forbrugsdef.	91,7	91,2	89,9	89,8	89,9	90,0	92,2	92,1	93,3	94,5

Anm.: Bruttoindkomsten indeholder løn- og restindkomst, transfereringer samt renteindtægter. Fradrages direkte og andre skatter fremkommer den disponible bruttoindkomst, og trækkes yderligere de private afskrivninger fra, fremkommer disponibel nettoindkomst. Den (langsigtede) disponible indkomst ifølge SMEC fremkommer ved at se bort fra renteindtægter samt skatten af pensionsopsparing og renteindtægter. Forbrugskvoten med anvendelse af SMEC's forbrugsdefinition anvender et forbrugsbegreb, hvor bilkøbet er trukket ud af forbruget, og en beregnet bilydelse er inkluderet i stedet.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Bilagstabel I.8 Eksport og import opdelt på underkomponenter

	Årets priser 2006	Mængdestigning								Prisstigning							
		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	Mia. kr.	Pct.								Pct.							
Eksport	849	4,1	-1,0	2,2	7,3	9,6	6,3	3,7	3,4	-1,3	-1,1	2,7	5,8	2,3	0,7	1,3	1,4
Landbrug	116	-0,2	0,1	1,1	1,9	7,4	2,1	1,5	0,9	-0,7	-3,0	0,2	1,9	3,9	1,4	2,4	2,2
Industri	356	5,8	-3,5	4,1	7,4	6,8	6,1	5,4	5,5	-0,3	-0,2	0,4	2,5	-1,0	0,2	1,3	1,3
Energi	67	6,0	5,2	9,9	-3,3	-3,4	1,5	-3,3	-5,5	-0,8	1,2	12,4	37,8	24,4	-3,8	-1,8	-0,1
Søfart mv.	276	2,5	3,2	-0,7	15,0	19,0	9,9	4,1	3,3	-4,2	-2,4	6,4	7,4	1,8	1,8	1,6	1,5
Turisme	35	10,0	-7,9	-2,9	-5,4	3,1	3,3	2,4	3,8	1,8	1,1	0,9	1,0	1,5	2,2	1,9	2,1
Import	802	7,5	-1,6	7,0	10,8	14,0	7,8	5,2	5,0	-2,5	-2,0	1,6	3,8	2,9	0,3	1,0	1,2
Landbrug	54	3,9	3,6	4,5	5,1	14,8	8,6	6,9	7,6	-0,9	-3,0	0,1	1,5	-0,1	0,7	1,3	1,3
Industri	426	7,0	-3,6	8,3	7,9	15,3	7,8	5,9	6,3	-1,7	-1,2	0,5	1,5	1,6	-0,4	1,0	1,0
Energi	51	1,3	6,4	12,9	14,8	-7,4	4,7	1,9	1,9	-4,3	-2,9	7,9	31,1	18,7	-0,9	-2,5	-0,2
Søfart mv.	237	9,0	0,1	5,8	23,6	18,0	9,3	4,3	2,8	-5,4	-3,5	3,3	3,6	3,0	1,4	1,6	1,6
Turisme	34	15,5	-2,5	-1,0	-13,5	4,6	0,0	5,2	4,8	1,6	-1,7	1,2	2,7	2,2	1,6	2,0	2,0

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Bilagstabel I.9 Lønkonkurrenceevne og forbrugerpriser

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	----- Pct. -----									
Stigning i timelønomkostninger										
udland	3,6	3,0	3,0	3,0	2,0	2,5	2,4	2,8	2,9	2,8
indland	4,4	4,0	5,3	4,0	2,9	3,6	3,9	4,3	4,5	4,5
Ændring i relativ lønudvikling	-0,8	-1,0	-2,3	-1,0	-0,9	-1,1	-1,5	-1,4	-1,6	-1,6
Ændring i effektiv kronekurs	-4,8	1,3	1,2	4,7	1,4	-0,4	0,1	1,7	0,2	0,0
Ændring i lønkonkurrenceevne	4,1	-2,3	-3,5	-5,7	-2,3	-0,8	-1,6	-3,1	-1,8	-1,6
Forbrugerpriser	2,7	2,4	1,7	1,3	1,5	2,2	2,1	2,0	2,0	2,2

Anm.: Ændringen i den relative lønudvikling er beregnet som lønstigningstakten i udlandet fratrukket lønstigningstakten i Danmark, mens ændringen i lønkonkurrenceevnen er beregnet som ændringen i den relative lønudvikling minus ændringen i den effektive kronekurs. En positiv ændring i den relative lønudvikling bidrager til en forbedring af konkurrenceevnen. En stigning i den effektive kronekurs indikerer en stigning i kronens værdi og bidrager til en forværring af konkurrenceevnen. Se også anmærkningen til bilagstabel I.2 for sammenvæjningen af udenlandsk lønstigningstakt og kronekurs. De danske lønstigninger i denne tabel bygger på Dansk Arbejdsgiverforenings internationale lønstatistik og kan derfor historisk afvige fra lønstigninger anvendt andetsteds. Forbrugerpriserne er målt ved væksten i deflatoren for det private forbrug.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, Bureau of Labor Statistics, *International Comparisons of Hourly Compensation Costs for Production Workers in Manufacturing*, Dansk Arbejdsgiverforening, *International lønstatistik*, EcoWin, ADAM's databank og egne beregninger.

Bilagstabel I.10 Den offentlige sektors indtægter og udgifter samt skattetryk

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	----- Mia. kr. -----									
Indirekte skatter	223	232	240	244	258	278	295	302	309	321
Direkte skatter	392	391	399	411	442	485	483	493	508	524
heraf personlige slutskatter	267	281	284	288	293	306	323	334	345	358
selskabsskat	42	37	39	41	47	59	59	54	56	55
pensionsafkastbeskatning	12	1	1	6	23	37	14	14	14	14
arbejdsmarkedsbidrag	57	59	61	62	65	67	71	75	76	79
Andre skatter	26	26	19	20	20	20	21	22	22	23
Indtægter i alt	641	649	659	674	721	783	799	817	839	867
Offentligt forbrug	325	343	360	371	388	401	418	435	454	473
Indkomstoverførsler	202	210	217	231	238	242	241	246	257	269
Offentlige investeringer	22	26	24	23	26	27	30	30	31	32
Nettorenteudgifter	27	22	22	18	10	6	0	-3	-7	-10
Øvrige udgifter, netto	34	33	31	33	31	35	40	42	46	47
Udgifter i alt	611	633	655	676	693	711	730	751	780	811
Nettoopsparing	29	16	3	-1	28	72	69	66	59	56
	----- Pct. af BNP -----									
Nettoopsparing	2,3	1,2	0,2	-0,1	1,9	4,6	4,2	3,9	3,3	3,0
Offentlig bruttogæld	51,5	48,7	48,3	45,8	44,0	36,3	30,2	25,1	20,9	17,1
Skattetryk, total	49,5	48,6	48,0	48,1	49,4	50,4	48,8	47,9	47,4	47,1
direkte skatter	30,3	29,3	29,1	29,3	30,3	31,2	29,5	28,9	28,7	28,5
indirekte skatter	17,2	17,4	17,5	17,4	17,7	17,9	18,0	17,7	17,5	17,4
andre skatter	2,0	1,9	1,4	1,4	1,4	1,3	1,3	1,3	1,2	1,2

Anm.: Det er antaget, at ændringen i den offentlige bruttogæld i fremskrivningsperioden er lig den offentlige sektors saldo ekskl. de offentlige фонде.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.